

Srečko Fišer

NESTALNO NEBO

Razlagalna legenda

OSEBE

MRLIČ

POLIKARP

LUKAS

KATARINA

KA

AGATA

ENA

Na čistini v gozdu tlijo in se nekoliko kadijo ostanki majhnega ognja.

Prideta dva moška, hrusta, precej zanikrno oblečena, pa dobro oborožena: Polikarp in Lukas.

Eden (Lukas) nosi čez ramo tretjega.

POLIKARP *pokaže* Sem.

LUKAS Bližje k ognju –

POLIKARP Sem ga daj.

Lukas brez ugovora previdno prisloni svoj človeški tovor ob drevo ali skalo. Oni ostane ves čas tako in ne daje znamenj življenja. Lukas gleda, ne ve, kaj bi. Izza pasu vzame meh z vodo, ga odmaši.

LUKAS Boš pil.

Potrpežljivo poskuša onega pripraviti do tega, da bi popil malo vode, vendar ni videti, da bi imel kaj uspeha. Polikarp stoji poleg.

Popij malo.

POLIKARP *čez nekaj hipov* Pusti, bom jaz. Ti naloži ogenj.

Lukas se z vprašujočim pogledom vzravna, spravi meh in se loti dela: razgrebe žerjavico, išče dračja, ga prinaša, nalaga, podpihuje ogenj. Medtem si Polikarp ogleduje onega, prisluškuje, a zdi se, da še manj kot Lukas ve, kaj bi z njim.

LUKAS *med opravili* Kako je?

POLIKARP Kaj jaz vem.

Postopoma snema onemu orožje, telečnjak, mošnjo.

LUKAS Kaj delaš?

POLIKARP Tega zdaj ne rabi. Kvečjemu ga moti.

LUKAS Treba bi bilo –

POLIKARP Razpihaj že tisti ogenj, ugasnil ti bo.

Lukas razpihuje ogenj.

LUKAS Treba bi bilo poiskat zdravnika.

POLIKARP Nima smisla.

LUKAS Hočeš reč, da je mrtev? Meni se je zdelo –

POLIKARP Ali pa bo vsak čas.

LUKAS Ne moreš zagotovo vedet.

POLIKARP Misliš, da nisem videl še nobenega ranjenca? Rana je smrtna, umrl bo z zdravnikom ali brez, če že ni.

LUKAS Meni se je zdelo, da še diha.

POLIKARP Tebi se marsikaj zdi. Glej, da ne bo ogenj prevelik. Da ga ne bojo videli tja do mesta.

Znova prisluškuje, če oni še diha.

Tu ni več nič. Ne diha.

Pobere nabrane svari, se pomakne bliže k ognju, jih odloži na tla, sede. Lukas nekako upočasnjeno dreza v ogenj.

LUKAS Jaz vem, zakaj nočeš zdravnika.

POLIKARP Jaz tudi. Zato, ker ne bi bilo nobene koristi.

LUKAS Eni zdravniki znajo obudit ljudi, ki zgledajo že mrtvi.

POLIKARP Eni, kateri? Jezus Kristus? Ne vem, kaj si ga sploh nosil sem.

Polikarp – s presledki – med pogovorom nadaljuje s svojimi opravili: se razpravlja, pregleduje plen, ureja in čisti orožje, ga primerja z orožjem od onega. Lukas nima takega miru.

LUKAS Tudi če mu res ne bi bilo pomoči, ne moreš pustit človeka kar tako –

POLIKARP Črvi enako dobro glodajo tu in tam.

LUKAS Že to, kako govoriš o njem; točno se vidi.

POLIKARP Kaj se vidi?

LUKAS Hotel si, da umre.

POLIKARP *čez hip* Sem ga mogoče jaz ustrelil?

LUKAS Zasedo si postavil tako, da je bil on v najbolj izpostavljenem položaju.

POLIKARP Si hotel bit ti?

LUKAS In nič nisi naredil, da bi ga zaščitil.

POLIKARP Bi ga pa ti zaščitil.

LUKAS Nisem mogel, na drugi strani sem bil.

POLIKARP Zaposlen z varovanjem lastne riti.

LUKAS Če ti pravim –

POLIKARP Kar je edino pravilno. V boju mora vsak gledat zase.

LUKAS Če bi jaz gledal samo zase, bi tvoje kosti ležale na tisti gmajni na Sedmograškem.

POLIKARP Tisto je drugo.

LUKAS Nič ni drugo. Takrat sem ti rešil glavo, mogoče ni res?

POLIKARP Je.

LUKAS Kako potem?

POLIKARP Ti si hlapec. Hlapec rabi gospodarja. Brez gospodarja ni nič. In zato: da gleda zase, pomeni, da gleda najprej za gospodarja. Zdaj ga pa od vleci proč. Ne rabim mrliča zraven sebe.

LUKAS Kar tako?

POLIKARP Leta se vojskujemo, koliko si jih videl! Sta bila ljubimca ali kaj, si se preusmeril na moške?

Lukas se prestopi k onemu. Nagne mu glavo na prsi in posluša. Dvigne glavo.

Okrog nobenega mrtvaka še nisi delal takega cirkusa!

LUKAS Prijatelja sva postala, kar smo bili skupaj.

POLIKARP Prijatelja sta postala? Kaj to pomeni?

LUKAS Ti ne veš, kaj pomeni bit prijatelj z nekom?

POLIKARP V tvojem primeru najbrž to, da je pripravljen poslušat tvoje pridige.

Malo premolka. Lukas gleda imenovanega prijatelja.

Jih je poslušal?

LUKAS Ja.

POLIKARP In so se mu dopadle? Nikoli se jih ni naveličal?

LUKAS Tudi on je meni kaj pravil. Kako je pri njem doma; pa o svoji hčeri in to. In kako bo šel kmalu domov.

POLIKARP Tisto je pravil tudi meni. Po mojem je pravil vsakemu. Najbrž te je vabil s sabo. Ti je tudi hčer ponujal? A?

LUKAS Neumno govoriš in svinjsko. Vidi se, kako si ga sovražil.

POLIKARP Tako navdušen res nisem bil nad njim kot ti, da bi mu jokal na rami. Hvala bogu, da ga je hudič vzel. Da te ne bo več pital s svojimi zgodbicami, ko imaš že zdaj polno glavo bedarij. Od vleci ga.

LUKAS Kaj pa, če še ni res mrtev? Malo počakajva.

POLIKARP Uh. Res mrtev. Pa ga potegni vsaj bolj tja, da ga ne bom ves čas gledal.

Lukas ne ve, kako bi prijel onega. Ne domisli se česa boljšega, kot da ga prime pod pazduhama in ga odvede, rahlo, a prav zelo rahlo mu ne uspe, malo stran.

LUKAS *med opraviлом* Jasno, da ga nočeš gledat.

POLIKARP Tebi je vse jasno. Ti si šolan človek. Še malo, pa bi bil doktor. Nočem ga gledat, ker ni prijetno večerjat zraven mrliča!

Lukas se vrne.

LUKAS Ti si ravno toliko šolan kot jaz.

POLIKARP Samo meni je manj škodilo. *Malo premolka. Porogljivo* Se pravi, ti misliš, da sem ga v resnici jaz ubil.

LUKAS Ja.

POLIKARP In zakaj naj bi po tvojem hotel, da umre?

LUKAS Sam veš boljše kot jaz.

POLIKARP Zanima me, kaj si ti potuhtal.

LUKAS Hotel je domov. Govoril je, da se je naveličal tega – ubijanja, vsega tega.

POLIKARP Ko vojak začne govorit, da se je naveličal ubijanja, je zrel, da jo skupi.

LUKAS Mi nismo vojaki.

POLIKARP Kaj pa drugega.

LUKAS Rokovnjači, ne vojaki.

POLIKARP Nobene razlike.

LUKAS Sicer pa ne gre za to. Njegovo govorjenje ti je šlo na živce, ker –

POLIKARP Ker mi gre na živce prazen čvek.

LUKAS – na živce ti je šlo, ker sam nimaš kam.

POLIKARP Pa si res umoval. – Kako veš, da nimam?

LUKAS Vem.

POLIKARP Tisti, ki si želijo domov, nazaj, si želijo tistega, kar so bili, hočejo vedno ostati, kar so bili. Jaz pa nočem. Zato sem šel proč in zato ne bom šel nazaj. Ne ker ne morem; ker nočem.

LUKAS To so izgovori.

POLIKARP Kakšni izgovori?

LUKAS Ne moreš, pa rečeš, da nočeš.

POLIKARP Kako bo hlapec razumel, kaj je svoboda!

LUKAS Kaj ne bi razumel. Tvoja svoboda je lepša beseda za beg.

POLIKARP Beg, kakšen beg?

LUKAS Beg. Bežanje. Pred usodo.

POLIKARP No, saj sem vedel. Še nekam dolgo si se pripravljaj na svojo lajno.

LUKAS Ampak ji ne pobegneš. Ne moreš.

POLIKARP Noben beg ni. Tam, kjer bom, bom gospodar. In ti boš moj hlapec.

LUKAS *čez hip* Kje pravzaprav piše, da sem jaz hlapec in ti gospodar?

POLIKARP Misliš, da mora kje pisati? Da rabiš cesarski patent za to? Če ti povem v tvojem jeziku, da boš razumel: v zvezdah piše. Usojeno je.

LUKAS To ne more pisati v zvezdah.

POLIKARP Piše, piše. Ti itak praviš, da je vse usojeno, potem je tudi to. Daj si narediti horoskop in boš videl, v njem bo tako na veliko pisalo: hlapec.

LUKAS *čez hip* In če ne bi hotel biti?

POLIKARP Kaj pa naj bi, za drugo tako nisi.

LUKAS On ni hotel. To, kar je govoril – izmikal se ti je izpod komande.

POLIKARP Bi pa šel svojo pot, kdo mu je branil.

LUKAS To zdaj praviš. Ampak hotel bi svoj delež.

POLIKARP Zmeraj ga je dobil.

LUKAS Enak delež.

POLIKARP Če bi bil enak, ne bi bil pravičen. Jaz organiziram posel, jaz vodim zasede, jaz dobim več, jasno. Ne?

LUKAS Ja.

POLIKARP Ali pa misliš, da bi moral tudi ti dobit več?

LUKAS Ne.

POLIKARP Vidiš.

LUKAS Zato ga ni bilo treba ubiti.

POLIKARP Jaz nisem nobenega ubil.

LUKAS Ubil si ga, lahko tajiš, kolikor hočeš.

POLIKARP Jaz nisem nobenega ubil, jasno?

Podkrepi izjavo s krepko klofuto. Nato malo premolka. Lukas gleda v ogenj.

LUKAS Resnica je zapisana. V zvezdah je zapisana, samo prebrat jo je treba znat.

POLIKARP Zvezde so zmeraj iste in v njih lahko vsak prebere tisto, kar mu paše.

LUKAS Niso iste. Včasih nebo postane nestalno.

POLIKARP Kaj postane?

LUKAS Nestalno. Neko dejanje, zločin, naredi razpoko v red sveta. Svet je raztrgan in znakažen od greha, je rekel neki svetnik. Potem se pokaže znamenje.

POLIKARP Kakšno znamenje?

LUKAS Kakršnokoli. Lahko se utrne zvezda ali zažari nova.

POLIKARP In to naj bi se zgodilo zato, ker sem – po tvojem – enega spravil s sveta, niti ne spravil, samo pustil, da je šel! Koliko smo jih že spravili na oni svet, in to zares, hoté, z lastno roko! Ti nič manj kot jaz! In tisti tam, tvoj »prijatelj«, tudi ne! Če bi se za vsakega mrliča prižgala ali utrnula zvezda, bi nebo žarelo kot fužina, sploh ne bi bilo noči. Tvojim zvezdam se kreše za to, kako se mi tu spodaj ravnamo. Kje si videl, da bi nebo kaznovalo koga, me prav zanima! Ljudje govorijo, kako se ne sme ubijati, že odkar obstajajo, in zaradi tega ni bil niti en sam mrtvak manj! Tudi če bi ga res ubil –

LUKAS Dobro veš, da si ga.

Klofuta.

POLIKARP Kaj sem?

Lukas molči.

Zdaj mi je jasno. Zato, ker je bil tvoj »prijatelj«. Neverjetno si neumen. Ti menda res misliš, da bo zato, ker sta skupaj pleteničila ob bokalu vina, sam gospod Bog vstal s prestola in začel sipati strele? Da se bojo zaradi tvoje jamrarije prižigale zvezde?

LUKAS Ne zato.

POLIKARP Zakaj pa?

LUKAS Saj je vseeno, zakaj. Lahko tudi zato, ker je bil moj prijatelj. Ali zato, ker je pač on tisti eden, ki je preveč. Ali zato, ker je tukaj. Ker se je tako zgodilo. Ali zato, ker ... veš, kaj pomeni dvigniti roko na svoje? Ko ne veš, kaj –

POLIKARP Nič nisem dvignil. In on ni bil moje.

LUKAS Bil, bil. – Kaj je kdo? Najstrašnejša vojska, sploh ne več vojska, od vsepovsod reži smrt, v lastnem želodcu ti klokota smrt!

POLIKARP Pridige pridige pridige. Čvek čvek čvek. Če govoriš, misliš, da si potem kaj boljši ali na boljšem zaradi tega.

LUKAS Nič ne mislim. Govorim zato, da zdržim.

POLIKARP Govoriš zato, ker si hlapec, ker nimaš moči, da bi kaj naredil. Tudi če bi imele tvoje zvezde ali gospod Bog ali kar že je kakšno mnenje, bi jim bili bolj všeč tisti, ki kaj naredijo, ne pa samo jadikujejo in se cmerijo.

LUKAS Ti misliš, da nekaj narediš zato, ker hočeš. To, kaj hočemo, to je samo nekakšna pripovedka, kot zakaj piha veter ali kako so nastali hribi in doline. Drugače ne more bit. Kot je skrivnost, zakaj se kje v telesu vžge bolečina, tako je skrivnost, zakaj kje na nebu zažari ali ugasne zvezda, v kateri je zapisana resnica. Ko se pokaže znamenje, vemo, da je znamenje. Ampak ali tudi vemo, da smo ga prav prebrali? Ne vemo. In ker ne vemo, govorimo. To nerazumljivo, ki nas obkroža, nas pritiska, da govorimo, ampak z govorjenjem ga ne premagujemo, nekako ga samo tiščimo stran, mahamo in streljamo okrog sebe na slepo, da nas ne naskoči.

POLIKARP Tebi so črne šole res neverjetno koristile.

LUKAS Nekje na dnu tudi ti veš, ampak naprej goniš svojo in se delaš gluhega, in veš zakaj? Ker te je strah.

POLIKARP Ph!

LUKAS *čez hip* Vem, kako je to. Ko te stisne pri srcu –

POLIKARP Koga stisne, tebe mogoče, pri riti.

LUKAS Vsakega.

POLIKARP Mene ne.

LUKAS Vsakega. Najbolj te je strah tistega, kar praviš, da ne obstaja. Da bi odgnal strah, praviš, da ne obstaja. *Hip premolka* Tako je to. Nočeš poslušat, ker se bojiš.

POLIKARP Kdo se boji, a?

Klofuta.

Kdo se boji?

Še ena klofuta.

Zdaj ga končno od vleci proč. Gotovo je že napol trd. Od vleci ga proč, razumeš? Ne bom jedel zraven mrliča. In spal še manj.

Lukas molči in se ne premakne.

Odvleci ga, si me slišal?

Lukas molči in se ne premakne.

Nočeš. Ga bom pa sam. Bova že poračunala.

Vstane, da bi storil napovedano. Toda Lukas ga prehiti, skoči pokonci, nato k onemu, ga prime za pod pazduhe in ga vleče proč. Polikarp ga spremlja s pomenljivim pogledom, nato znova sede.

LUKAS *medtem ko vleče mrliča* Lahko si mašiš ušesa za resnico ali zapiraš usta njemu, ki jo govori, ampak kar se ima zgoditi, se bo vseeno zgodilo.

POLIKARP Zgodilo se bo, da boš dobil eno okrog ušes, in tako, da se ti bo prižgalo sto zvezd, ne ena!

Lukas od vleče onega. Polikarp odpre njegovo bisago, si ogleduje vsebino; razveže mošnjo, šteje kovance. Lukas se vrne, vidi, kaj dela Polikarp.

Si že nazaj? Ga pa nisi daleč od vlekkel.

LUKAS Če še ni mrtev, potem mogoče –

POLIKARP Mrtev je, mora začet gnit, da boš verjel? Daj zdaj jedačo in vino.

Lukas razveže culo, potegne ven hleb kruha, klobase, meh. Vino postavi mednju, reže kruh, deli klobase. Se lotita, Lukas je komaj kaj, malo bolj mu tekne pijača.

Kaj ti misliš, da bi naredil s tistim, kar je imel? Misliš, da bi razdelil med naju?

Lukas molči in pije.

Ali pa misliš, naj si prisvojim njegov delež in se še bolj otežim dušo. Pridigarji so tembolj zadovoljni, čimveč greha vidijo okrog sebe.

Lukas molči in pije.

Kakšen spominek boš gotovo hotel imet na prijatelja.

Lukas molči in pije.

Si utihnil? No, še boljše. Samo ne pij toliko, boš zaspal na straži.

Premolk. Polikarp večerja, Lukas se je zagledal nekam v prazno.

LUKAS *čez nekaj hipov* Glej.

Polikarp ne reagira, ukvarja se s hrano.

LUKAS Glej!

POLIKARP *med jedjo* Kaj naj bi gledal?

LUKAS Nebo je postalo nestalno.

POLIKARP Kaj?

LUKAS Nebo je postalo nestalno.

POLIKARP In kaj naj bi to pomenilo?

LUKAS Zažarela je nova zvezda.

POLIKARP Nekaj novega, smisel za šalo pri tebi.

LUKAS Ni šala. Znamenje je. Tam. Znamenje!

POLIKARP Znamenje, da ti je zlezlo vino v glavo. Sem ti rekel, da ne pij toliko.

LUKAS Kaznovan boš. Niti sam ne bi verjel, da more tako naglo – naenkrat – nova zvezda!

Polikarp govori posmehljivo, toda lahko se dobi vtis, da si v resnici ne upa pogledati gor in je to, da Lukasa ne jemlje resno, zgolj kamuflaža.

POLIKARP Ti imaš seveda vse zvezde na nebu preštete in vidiš in veš, če se katera vžge ali ugasne.

LUKAS Tako svetla je, in mežika v različnih barvah!

POLIKARP Od danes naprej ti ne dam več vina.

LUKAS Drugače ne more bit. Kaznovan boš.

POLIKARP Mogoče pa ni krivo vino. Od pridiganja si pijan. Od svojih praznih marenj.

LUKAS Ti govoriš prazne marnje. Da podnje skrivaš strah.

Polikarp prekine hranjenje toliko, da Lukas prisoli klofuto.

POLIKARP Kdo skriva? Koga je strah?

LUKAS Tebe.

Še ena klofuta.

POLIKARP *zakriči* Kdo skriva? Koga je strah?

Lukas molči.

Tako.

Polikarp naprej žveči kruh in klobaso in zaliva z vinom.

LUKAS Vsakdo vidi, če nebo postane nestalno. Še slepci.

POLIKARP Oni še sploh.

LUKAS Tudi ti boš videl, prav dobro boš videl.

POLIKARP Drek bom.

LUKAS Nemogoče je spregledat. Nočes videt, ampak boš vseeno videl.

Pokaže smer s prstom.

Tam je, glej.

POLIKARP *zakriči* Nič ni!

Pogled mu samogibno za hip preskoči v pokazano smer. Precej dolg premolk.

POLIKARP *z drugačnim glasom* To ... kakšna čarovnica jaha svojega prašiča po zraku.

LUKAS Kakšna čarovnica neki.

POLIKARP Čarovnice se svetijo, kadar se letijo parit s hudičem. Videt so kot zvezde, od daleč.

LUKAS Tisto je drugače.

POLIKARP Koliko si jih pa že videl, da tako dobro veš?

Lukas molči.

Potem molči. To je čarovnica.

LUKAS Nisi ti govoril, da ne verjameš v čarovnice?

POLIKARP Molči!

LUKAS *po premolku* Kako čudno lepo sije in mežika. Barve se prelivajo v nji. Vsaka barva nekaj pomeni. Rdeča pomeni kri. Modra najbrž pomeni kazen ...

POLIKARP Molči! *Čez nekaj hipov* Ta se ti je usrala, a?

Lukas molči in gleda proti obzorju, kjer je baje nova zvezda.

To ... da je zvezda ... še ne pomeni, da tudi res kaj pomeni.

Lukas molči in strmi v zvezdo. Ni očitno, ali gre za zamaknjenje ali morda za užitek, ker je spravi nasprotnika v kot.

Boš kaj rekel? A? Hočeš še eno okoli ušes, hlapec? A?

Silovito zamahne, vendar ne udari; čez hip roka nekako ovane nazaj k telesu. Misli.

Ti. Poslušaj. Misliš, da jo vidiva samo midva?

LUKAS Kaj?

POLIKARP Če jo vidiva samo midva ali jo vidi vsak, ki pogleda v tisto smer?

LUKAS Če bi jo videla samo midva, bi bila privid.

POLIKARP A ne?

LUKAS Pomenila pa bi še zmeraj isto.

POLIKARP Ampak če je ne vidiva samo midva – koliko drugih tepcev je v istem času ...

Lahko da je zvezda za kakšnega drugega.

LUKAS Ti upaš, da je gospod Bog gledal v drugo stran, kot sodnik na tekmi? Čudež
znamenja je tak, da govori vsakemu, ki ga ima razlog videt. Ne moreš reč, to ni zame, za
enega drugega je. Za vse je.

POLIKARP Če je za vse, potem je tudi zate.

LUKAS Seveda.

POLIKARP Ti nimaš nič na vesti?

LUKAS Imam in bom tudi plačal. Nisem pa ravnokar, tako kot ti, ubil –

POLIKARP *skozi zobe* Jaz nisem ubil nobenega, razumeš?

LUKAS *čez hip* Ne morem te prisilit, da sprevidiš. Ampak če nočeš sprevidet, boš sam
najbolj na zgubi.

POLIKARP Če pa »sprevidim«, se pravi, če verjamem tebi, bi se moral najbrž obesit kot Juda
Iškarijot. *S kilavim posmehom* Tako da imam lepo izbiro.

LUKAS *zamaknjeno* – *ali pa je to velikodušna radost zmagovalca?* Ne, ne.

POLIKARP Sicer pa res. Crkneš in fertik.

LUKAS Treba je vzpostaviti nekdanje ravnotežje.

POLIKARP Kako lahko vzpostaviš nekdanje ravnotežje? Če si popil vino, ga skožlaš nazaj?

LUKAS Da se vplivat. Zmeraj obstaja pot ... *Slovesno* Moraš izpolnit njegovo željo.

POLIKARP Čigavo njegovo?

LUKAS Saj veš, čigavo.

POLIKARP Misliš?

LUKAS Ja.

POLIKARP In potem bo vzpostavljeno ravnotežje?

LUKAS Mogoče bo. Drugega ti ne preostane. Taka zvezda, to ni šala.

POLIKARP *čez hip* Kakšno željo?

LUKAS Vem, da nisi mislil resno, ko si mu obljubil, ampak ravno zato.

Polikarp bruhne v hreščeč smeh.

POLIKARP Pa menda ne – A da bi nesel cekine njegovi smrkliji tja, kam, na Bavarsko?

LUKAS In jo mogoče tudi odpeljal s sabo. Če tega ne narediš, poglobljaš svoj zločin in nikoli ne boš mogel ven iz njega. Moraš to naredit.

POLIKARP Vraga moram.

LUKAS Ti si obljubil, pa tudi če ne bi, moraš to naredit. Agata zdaj nima nikogar.

POLIKARP Kdo nima?

LUKAS Ona. Agata.

POLIKARP Kako smo domači. Da se nista res zmenila za hčer? Me pregovarjaš, naj nesem doto tvoji nevesti?

LUKAS Kakšne neumnosti ti govoriš.

POLIKARP A ti si pa prerok Jeremija ali kaj? Ravno tebi bi moral verjet?

LUKAS *čez nekaj hipov* Ni treba, da meni verjameš. Vprašaj kakšnega, ki se spozna na to. Vem za enega, ki zna razložiti vsa znamenja.

POLIKARP Ja? Kaj pa je za eden?

LUKAS Zvezdemerec.

POLIKARP Kaj?

LUKAS Zvezdemerec. Tak, ki pozna vse te reči – te reči o zvezdah, pa kako ... s temi rečmi tu spodaj. On ve, on nama bo povedal, kako in kaj. Potrdil bo, da morava res it po Agato in jo odpeljat s sabo v naše kraje.

POLIKARP Mogoče je pa tista smrklja čarovnica. Mora bit, da te je obsedla tako na daljavo.

LUKAS Kaj praviš?

POLIKARP O čem?

LUKAS Da greva vprašat zvezdemerca?

POLIKARP Nekam zelo siliš k njemu. A je ta ... spet kakšen tvoj »prijatelj«?

LUKAS Sploh ga ne poznam, samo slišal sem govorit o njem.

POLIKARP Kaj si slišal? Kje?

LUKAS Nekoč v gostilni.

POLIKARP Takih, ki znajo za bokal vina vse razložiti, sem tudi jaz že dosti slišal.

LUKAS Ta ni tak. Sploh ga ni bilo v gostilni, samo govorili so o njem. Kako zna razbrat, kaj pravijo zvezde. Kako ni nobeden verjel tistega, kar je napisal v svojo pratiko, pa se je vse izpolnilo. Vojska, povodnji, vse. On bo vedel, kaj pomeni ta zvezda. On nama bo povedal.

POLIKARP Kako pa mu je ime?

LUKAS Ka.

POLIKARP Ka? Kaj Ka?

LUKAS Ime mu je Ka.

POLIKARP Kakšno ime je to, Ka?

LUKAS Tako sem slišal, da mu je ime.

POLIKARP Kakšen vseved je to, niti poštenega imena nima! Še pes ima ime, ne pa tako!

LUKAS Mogoče ima še kakšno drugo, ampak tako mu pravijo.

POLIKARP Kako ga pa potem kličejo? Kot da se jim kolca?

LUKAS Ne vem, lahko ga kličejo ekscelenca. Zelo je ugleden.

POLIKARP *čez hip* Kje pa je? Mislim, kje stanuje?

LUKAS V Pragi.

POLIKARP V Pragi! Misliš, da bom hodil v Prago zaradi enega šlogarja, ki ne premore niti človeškega imena? Nimaš kakšnega kje bliže?

LUKAS Ta je najboljši. In mora bit v Pragi, ker je cesarski dvorni matematikus.

POLIKARP Kaj je?

LUKAS Cesarski dvorni matematikus.

POLIKARP A cesarski? Dvorni?

LUKAS Ja.

POLIKARP *čez hip* Kaj pa je to – tisto, kar si rekel? Makamaka ali kaj je?

LUKAS Matematikus.

POLIKARP To, ja. Makemakus. Kaj je to?

LUKAS To je – mislim, tak, ki zna vse izračunat.

POLIKARP Kako vse?

LUKAS Vse. Kar je, kar bo.

POLIKARP Tega nobeden ne zna.

LUKAS On zna.

POLIKARP Tisti tvoj makamaka je navaden slepar, poznam take. En drek vreden.

LUKAS Misliš, da bi bil cesarski in dvorni, če bi bil en drek vreden? To nekaj pomeni, ne?

POLIKARP *čez hip* Pomeni, da je bogat?

LUKAS Tudi, prav gotovo. Čeprav to niti ni važno. Vem, da stanuje v gradu.

POLIKARP *čez nekaj hipov* Če je tak gospod, se ne bo hotel niti pogovarjat z nama. Še do njega ne prideva.

LUKAS Lahko mu rečeva, da sva popotna sholarja.

POLIKARP No, saj to je na en način res, skoraj.

LUKAS In potem se bova pogovarjala z njim, mu povedala kakšne stvari, ki ga zanimajo, on bo povedal nazaj svoje stvari.

POLIKARP Kaj pa midva veva takega, da ga zanima?

LUKAS Menda ga vse zanima. In iz tvojih besed vidi, kako stojiš glede na zvezde in planete.

POLIKARP In potem, ko mu poveš svoje in on vidi svoje, ti pove, kaj moraš naredit? Ti da horoskop?

LUKAS Eni pravijo, da ti ga lahko tudi ne da. Pogovarjaš se z njim, on ti govori nazaj tiste svoje stvari in iz njih razbereš, kako bo in kaj moraš.

POLIKARP Se pravi, ista pesem kot pri zvezdah in sanjah in vsem, lahko razumeš tako ali pa drugače.

LUKAS Ne, matematikus je tako dober, da se da vse točno razbrat in izračunat. On je izračunal, kako svet kroži okoli sonca, točno po kakšni poti.

POLIKARP To je izračunal?

LUKAS Ja.

POLIKARP Norec, se pravi. Zdaj mi je jasno. Se mi je zdelo, da sem že slišal tisto tvoje makamaka. Narobe si povedal, v resnici ni makamaka, ampak makako. Opica, norec. Cesarski dvorni makako. Ti bi me rad peljal k dvornemu norcu.

LUKAS Motiš se, zelo je spoštovan. Čeprav je res malo čudaški. Ampak vsi veliki učenjaki so čudaški.

POLIKARP Tako govoriš o njem, kot da si ga že srečal.

LUKAS Nisem ga srečal. Samo pripovedovat sem slišal o njem.

POLIKARP Ne govori se tako o nekom, ki ga poznaš samo iz druge roke. *Čez hip* No?

LUKAS Videl sem ga v sanjah.

POLIKARP Kaj?

LUKAS Sanjalo se mi je o Pragi in tam sem ga videl.

POLIKARP Saj sem vedel. Ti bi me rad vlekel okoli za svojimi norijami. Ti bom že jaz dal Prago!

LUKAS Bilo je sporočilo! In tisto, kar sem ti povedal o njem, je res, lahko vprašaš druge, če hočeš. Njegovi računi vsi pokažejo prav. On ima tako telo –

POLIKARP Jasno, da ima telo, menda ni prikazen, telo ima vsak, še tak tepec kot ti!

LUKAS Geometrijsko telo! Tako posebno, razne oblike v eni obliki –

POLIKARP Kaj? Razne oblike v eni obliki? Kaj je spet to?

LUKAS Tako so mi rekli. In notri v tisti stvari so zaprte vse skrivnosti vesolja, zvezd in planetov. Po njegovih navodilih so naredili tisto stvar iz samega zlata in srebra.

POLIKARP Iz samega zlata in srebra?

LUKAS Ja.

POLIKARP *tehtno* Velika reč? Težka?

LUKAS *pokaže z dlanema* Nekaj takega menda. Kakšnih pet funtov že mora tehtat, tudi deset mogoče, ne vem.

POLIKARP Pet ali deset funtov zlata in srebra.

LUKAS Tisti, ki mi je to pravil, je prisegel, da je stvar videl na lastne oči. Tudi opisal mi jo je natanko, ampak si nisem zapomnil, vse tiste grške besede ...

POLIKARP Mora bit kar precej vredna.

LUKAS Skrivnost, ki je zaprta v njej, je vredna še veliko več.

POLIKARP Kje pa je dobil toliko zlata in srebra tvoj makakus?

LUKAS Cesar mu ga je dal najbrž. Ali pa, kaj jaz vem, ga je sam naredil.

POLIKARP Zlato?

LUKAS Ja.

POLIKARP Tudi alkimist je? Čarovnik?

LUKAS Mora bit, če pozna skrivnosti. Tudi njegova mati je čarovnica, pravijo. Enkrat so jo že hoteli sežgat na grmadi, ampak jim ni uspelo, zglada, da je močnejša od tribunala, ali pa on. *Malo premolka* Kaj praviš?

POLIKARP *čez hip* Prav. Grevu v Prago. Da slišiva, kaj ima čarovnik makako povedat o zvezdi in o vsem.

LUKAS Res? Si za to?

POLIKARP Ja.

LUKAS *navdušen* Ne bo ti žal. Taka zvezda, to ne more bit, da nič ne pomeni. Po Agato morava, to pomeni, vem.

POLIKARP Molči že enkrat. Da bom končno lahko zaspal. Ti si na straži.

LUKAS Te zbudim čez tri ure?

POLIKARP Se bom že sam zbudil. Zjutraj, če ne prej.

LUKAS Celo noč naj stražim?

POLIKARP Ti si hlapec, ti stražiš.

DVE

Zvezdemerčeva delovna soba. Prostor je, kot prizorišče vseskozi, bolj-manj (pol)okroglega tlorisa. Miza s knjigami in papirji. Posoda, v kateri gori majhen ogenj. Po sobi so razmeščene naprave. Armilarna sfera, sekstant, posebej opazen je kvadrant, katerega lok je prislone na steno in sega čez vso sobo; nasproti loka je odprtina, skozi katero gledajo zvezde v sobo. Tudi znamenito Kajevo telo na podstavku.

Prostor dobiva svetlobo od zgoraj – zdi se, da je strop morda prosojen – ter od ognja na podstavku; dokaj klavrna osvetlitev, v kateri se figure razločijo bolj v obrisih kot v podrobnostih, razen Kaja, ki ima povečini tako pozicijo, da mu ogenj osvetljuje obraz. Prostor se izdatno razsvetli ob motnjah, ko posveti jarka luč bodisi od zgoraj ali skozi vrata ali stranske špranje.

Ka ni star, morda le malo starejši od obeh obiskovalcev; je pa izrazito drugačne postave od njunih, hrustovskih. Pri predavanju si pomaga tudi s knjigami in zapiski; prebere kakšen košček, komentira, improvizira, zaide drugam, kakšno stvar ponovi. Težko je reči, koliko ga motnje res motijo, saj tudi brez njih izdatno preskakuje sem in tja v misli in besedi. Obiskovalca sicer razglaša za svoja učenjaška kolega, ravna pa z njima bolj kot s šolarjema.

Vstopi Katarina, z njo svetloba, za njo s previdnim rešpektom, razgledovaje se po prostoru, Polikarp in Lukas.

Polikarp je iz trenutka v trenutek bolj domač, Lukas ni take sorte. Med sabo govorita svoj jezik, s Kajema njunega.

KATARINA Izvolita, gospoda. Vsakdo, ki išče modrosti, je dobrodošel v tej hiši. Moj sin, njegova eksclenca cesarski matematikus, je bral o vajinem primeru –

Naštudiran premolk.

POLIKARP Bral je –?

KATARINA Bral je o vajinem primeru in ga nadrobno pozna.

Polikarp in Lukas se spogledata.

Vendar je moral nujno na dvor v zvezi s svojo najnovejšo prerokbo; se bo pa vsak čas vrnil in se vama popolnoma posvetil. Čeprav ima zelo veliko dela, kot si lahko predstavljata, kajti od njegovih izračunov in dognanj je odvisna usoda cesarstva in sveta, pa nikogar ne pusti lačnega modrosti, za vsakogar najde čas. Gospoda sta vojaškega stanu, če prav razumem?

POLIKARP Ehm ... Popotna sholarja.

KATARINA V vojaškem življenju je dober horoskop neprecenljive vrednosti. Sam vojvoda Himmler se pri načrtovanju svojih pohodov in bitk zmeraj posvetuje z mojim sinom. Še včeraj je bil tu. Pravi, da bi ga hotel imet nenehno pri sebi, a kaj, ko ga ima že cesar.

LUKAS *tiho Karpu* Si slišal? Sam Nebeščan. Če naju vidi ...

POLIKARP Tepec. Misliš, da vsakega pozna po obrazu. *Katarini* E ... Bo vojvoda tudi danes prišel?

KATARINA Ne, danes ga ne bo, na deželi je. Zakaj vprašate?

POLIKARP Kar tako. Znamenit mož in ...

KATARINA Pa ni edini, veste. – Gospoda bi torej želela horoskop.

POLIKARP *previdno* Ja ...

KATARINA Moj sin, njegova eksclenca cesarski matematikus, izdeluje najboljše horoskope na vsem svetu, krščanskem in ne. Pravilno je napovedal verske vojne, sušo, kugo, povodnji in katastrofe.

LUKAS *pohlevno* Tudi novo zvezdo?

Katarina ga strogo pogleda.

KATARINA Napovedal je že veliko zvezd. O najnovejši zvezdi pripravlja obširen traktat, ki bo popolnoma pojasnil njeno efipanijo.

Lukas pogleda Karpa, kot češ: sem ti rekel.

Kakšno napoved želita gospoda? Dolgoročno? Kratkoročno?

POLIKARP Bolj ... kratko ...

KATARINA Aha. In kaj gospoda predvsem zanima? Denar? Zdravje? Ljubezen? Ali tako, splošno?

POLIKARP Ee ... splošno ... ampak ...

KATARINA Splošna kratkoročna napoved z ozirom na kak poseben element?

POLIKARP Tako nekako.

KATARINA Mogoče glede na ljubezen?

POLIKARP *se zareži* To bolj za njega.

KATARINA Pri vas pa se bo ta element razodel sproti?

POLIKARP Tako, ja. Sproti.

LUKAS Tudi pri meni. Jaz ...

KATARINA Ne podcenjujmo ljubezni; ljubezen je zelo pomembna. V pogovoru z njegovo ekscelenco se vama bo vse razodelo.

POLIKARP Si slišal, govedo. *Katarini* Brez zamere ... slišal sem, da zna gospod maka–

KATARINA *uvidevno* Njegova ekscelenca cesarski matematikus.

POLIKARP Ja, njegova ekscelenca cesarski makemakitus, da zna tudi naredit iz enega, kot, kaj jaz vem, iz kamna ... mislim, drugo, kot –

KATARINA Gospod misli preobrazbe snovi? Razumeli boste: to niso sejmarske potegavščine, to so prave stvari, poleg ostalega zelo nevarne. Te umetnosti niso na prostem trgu. Nad tem bedi zakladni minister.

POLIKARP *tuhtaje* Aha. A kako lahko –

KATARINA Rekli smo splošna kratkoročna napoved z ozirom na poseben element. To je tri zlatnike.

POLIKARP *šokiran* Tri zlatnike!

KATARINA Najvišja umetnost ima svoje zahteve; naprave, snovi, pomočniki ... cesarski matematikus drugače živi zelo skromno – tudi dvor ni med najboljšimi niti med najbolj rednimi plačniki, mimogrede povedano.

Polikarp prikimava.

KATARINA Imate izkušnje s tem?

POLIKARP Ne, mislil sem reč ... saj si lahko sam –

KATARINA Uporaba skrivnih veščin za lastno korist bi imela najhujše posledice, na tem in še zlasti na drugem svetu.

Iztegne roko in čaka.

POLIKARP *Lukasu* Daj tri cekine.

LUKAS Jaz?

POLIKARP Ti si hotel, da prideva sem, ne? *Katarini* On je moj zakladni minister. On bedi nad cekini.

KATARINA Gospod bo poravnal za oba? Torej šest.

Hip osuplega premolka.

LUKAS *pohlevno* Rekli ste tri ...

KATARINA Na osebo.

POLIKARP *zlobno režé* Ne boš skoparil pri tako važni stvari.

Lukas poražen seže v globino mošnje in privleče na dan ustrezno število cekinov.

KATARINA Ponižna hvala. Videla bosta, ne bo vama žal. In dokler čakamo, da se vrne njegova ekscelenca cesarski matematikus – to bo prav kmalu – se gospoda morda zanimata za kakšne magične izdelke? Imam čarobne napoje in uroke, vse po zelo ugodnih cenah. Za vojake je zelo dobrodošel napoj za neranljivost, v nekaterih primerih lahko obudi celo mrliča

—

LUKAS Mrliča obudi?

KATARINA V nekaterih primerih.

LUKAS Kakšnih?

KATARINA Ja – za začetek, mora bit sorazmerno svež, in potem –

LUKAS *razočaran* Aha.

KATARINA Mrtvih se ne da kar tako obujat, spoštovani gospod. Zato pa zelo dobro deluje proti raznim boleznim, tudi proti francoski bolezni, imam pa tudi ljubezenske napoje, za večjo, saj veste, moč, pa za omreženje ljubljene osebe; zraven spada še vrsta zarotitev, kar vse sem vam pripravljena zaupat, seveda pod obljubo popolne molčečnosti –

Vstopi Ka.

KA *živčno* Prosil sem vas, mati, da ne ponujajte svojih zvarkov in urokov, dovolj sitnosti je že bilo s tribunalom.

KATARINA Nobenega nisem nič silila. Človek lahko pove, ne? *Karpu* Se potem pomenimo do konca. *Kaju* Gospoda sta naročila horoskop, tale gospod *kaže s prstom Karpa in gleda vanj* splošni kratkoročni z ozirom na neki posebni element, tale tu *Lukas* pa še povezavo z ljubeznijo. Drugače pa sta gospoda –

KA Gospoda sta popotna sholarja, to sam vidim. Zanima ju znanje o skrivnostih vesolja. Ne pa vaše čenče. Kajne, gospoda?

Katarina jima mežika Kaju za hrbtom.

KATARINA Seveda, seveda. Znanje o skrivnostih vesolja. To sem mislila.

KA Že dobro, mati, pustite nas zdaj same.

KATARINA Tam zraven bom, če me boš kaj rabil, sin.

KA Le pojdite po svojih opravkih, mati, rabil vas ne bom.

KATARINA Ne ve se nikoli.

Katarina med odhajanjem mežika. Polikarp in Lukas debelo gledata.

KA Dobrodošla! Ravno sem premišljeval: ko bi vojska nekoliko ponehala, da bi spet začeli hoditi sholarji okrog. Zadnja leta so bili sami vojaki ali še hujše, tisto nekaj vmes, napol vojaki napol banditi. Kakšen se je poskušal izdajati za popotnega sholarja, vendar sem ga takoj spregledal.

POLIKARP Seveda.

KA Pomeni, da vojska ponehuje, to je dobro znamenje. Lepo je srečati ljudi, ki so željni znanja, ne kot tisti, ki znanje zatirajo. Za kaj se posebej zanimata?

Polikarp suva Lukasa, naj kaj reče.

Ponavadi vsi rečejo, da jih zanimajo zvezde, v resnici pa ...

Noter pomoli glavo Katarina.

KATARINA Ko boš končal – pozabila sem ti reč – pojdi dol in prinesi premog. Spredaj je kibla.

KA Se mi zdi, da ga ni več?

KATARINA Pa sem ti rekla, da poskrbi pravočasno!

KA Vojna je, težko se dobi –

KATARINA Me ne briga nič! Pojdi na dvor in reci, naj ti dajo!

Izgine.

KA Ko da je dvor premogovnik ... Čez hip Kaj sem že ...?

LUKAS Vsi pravijo, da jih zanimajo zvezde, ekscelenca.

KA Ne kliči me ekscelenca. Eni mislijo, da je to najimenitnejša stvar, če pometaš hodnike v palači s svojimi škrici. Ne-jaz. Jaz sem učenjak. Lahko me kličeš magister, ker sem učitelj zvezdemerstva.

LUKAS Magister.

KA Tako. – V resnici jih zvezde zanimajo prav malo. *Čez hip* Vaju pa res zanimajo, vidim na prvi pogled.

LUKAS Zanimajo, eksc– magister.

KA No, in, sta rekla, katero področje zvezdemerstva posebej?

Zadrega.

Kaj je vzrok, da sta se oglasila pri meni? Najbrž nista prišla zato, ker je bilo pač spotoma?

Se spogledujeta in malo suvata.

Kaj sta tako zadržana. Tu sta med svojimi. Brez svobodne izmenjave mnenj znanost ne more napredovati. Pred menoj ne imejta skrivnosti.

Se suvata naprej.

POLIKARP Daj ti.

LUKAS Zakaj jaz?

KA Šolarja, a preprosti duši. To je vrlina. Kako se imenujeta? *Preden utegneta odgovoriti* Sicer pa ni pomembno. V posvečenem svetu znanosti se imena spremenijo, kot med redovniki. Tebe *Karpu* bom klical Simplex, tebe *Lukasu* pa Candidus. Imeni za preprosti duši. Simplex in Candidus. Sta vama všeč? *Kaže* Simplex – Candidus.

Polikarp in Lukas stojita natanko kot dva šolarja.

No, in zdaj ti, Simplici – ti imaš med vama glavno besedo, ne? – odgovori na moje vprašanje.

POLIKARP *čez hip* Jaz ... Tule moj hlapec ... hočem reč, kamerad ... mislim, kolega bo to boljše pojasnil.

LUKAS *Karpu tiho* Zakaj bi jaz boljše pojasnil? Ravno toliko vem kot ti!

POLIKARP Ti nenehno pleteš o zvezdah. Ti si predlagal, da greva sem.

LUKAS Zaradi tega, kar si ti naredil.

POLIKARP Kdo je kaj naredil? *Skozi zobe* Da ne boš pobiral zob v malho, ko prideva ven.

Preobrazi režanje v nasmešek Kaju.

KA *radovedno* Kakšen jezik govorita med sabo? Čez *hip* Slovanski, ne?

LUKAS Ja, eksc– ehm, magister.

KA Vendar ni govorica teh krajev, se mi zdi? Nista Boema? Od kod prihajata?

Takoj sam odgovori; zdi se, da mu je všeč nedolžna igrice ugibanja.

Izpod Karpatov. Slovaka.

LUKAS *previdno* Ne, magister. Bolj ...

KA Z druge strani Karpatov. Malorusa.

LUKAS Ne v tisto smer. Bolj proti jugu.

POLIKARP *Lukasu* Kaj ovinkariš. *Kaju* Na meji z Benetkami in s Turki.

KA Aha. Že vem. Vajino ljudstvo se imenuje ... čakajta ... tako zanimivo ime ... A – Krobati!

POLIKARP Ne, Hrvati so sosedje.

KA Tako? Če nista A-krobata, kako se pa potem imenuje vajino ljudstvo?

POLIKARP Slovenci.

KA Saj sem rekel, da sta Slovaka!

POLIKARP Ne, ne. To je drugo.

KA Toliko že vem, da Slovaki sebi pravijo Slovenci. *Dobrovoljno* Ti me hočeš preslepiti, Simplici. Ne bo ti uspelo. Kajne, Candide, da me hoče preslepiti?

LUKAS E ... ne, magister. Res je, kar pravi.

KA Tako? Zanimivo. Pripadata torej ljudstvu, ki se skriva pod tujim imenom. Zanimiv način soočanja z breznom časa.

POLIKARP Ne, oni se skrivajo pod našim.

KA Saj. *Čez hip*. Nisem vedel za to ljudstvo. Pa sem nekoč živel v tistih krajih, vesta? Štajerska. Graz. Saj menda se ne motim tudi tokrat, to je tam zraven? Okrogel planet povzroča nekaj težav človeški planimetriji.

POLIKARP Tam zraven, ja.

LUKAS Vaša slava je še živa v tistih krajih, magister.

KA Pusti komplimente, Candide. Poreklo pojasnjuje vajin videz: divji kraji, kjer je tepež najbolj vsakdanja stvar. Zato sta na zunaj bolj podobna landsknehtoma kot sholarjema. A seveda smo tu zato, da gledamo onkraj videza. *Malo premolka* Slovaška, Štajerska, Štajerska, Slovaška: na kaj me to spominja? Že vem. Tam, na Štajerskem, smo bili sosedje Elizabete Bathory, sta slišala zanjo? Slavna gospa, pametna, izobražena. Seveda je nihče ne pozna po tem. Poznajo jo po govoricah, ki krožijo o njej: da kolje mlada dekleta, device morajo biti, in se koplje v njihovi krvi, kar naj bi ji dajalo večno mladost. Sliši se, da ima v kleti svojih gradov prava grobišča. Samo jaz tega ne verjamem preveč. Niti da ima tisto tak učinek niti da grofica tisto počne. Prav mogoče je, da jo hočejo očrniti, ker ni na pravi strani, politični, verski, kakšna je sploh razlika. Pa zato, ker je res videti hudobna lepotica. Zato se je tudi umaknila s Štajerske na Slovaško. To je to: Štajerska – Slovaška. Elizabeta Bathory. Na Slovaškem, pod Karpati ... *Čejte* se imenuje grad, zapomnil sem si. Pametno je naredila, da se je umaknila. Včasih si mislim: tja bi bilo treba iti, tam mogoče lahko človek v miru opravlja svoje posle. Kje sem že ostal? *Se posmeje* V Gradcu so rekli, da sem zelo slab predavatelj, da nenehno preskakujem z ene stvari na drugo. Zgled tega sta že dobila. *Čez hip* Torej, kje sem ostal?

LUKAS Grofica ...

KA Kaj? A, grofica.

POLIKARP Ehm ... magister ...

KA Ja, Simplici? Nekaj si hotel vprašat?

POLIKARP Kako pa dobi vse tiste punce? Grofica?

KA Ugrabi ali pa kar kupi. Baje. Zelo je bogata in ljudi je dosti naprodaj te čase.

POLIKARP Aha.

KA Ampak tisto ni pomembno. Nekaj drugega sem vaju vprašal.

Polikarp krepko sune Lukasa.

No, da slišimo, Candide.

LUKAS *oklevajoče* Nestalno nebo ...

KA Da?

LUKAS Zasijala ... je nova zvezda ...

KA Aha. Stella nova. In pede Serpentarii.

POLIKARP Ste jo ... videli? Magister?

KA *se zasmije* Če sem jo videl! Zanimivo vprašanje! Kadar ni bilo oblačno!

V zadregi se zraven smejeta še onadva, pri čemer Lukas pogleduje Karpa o očitajočimi pogledi.

Imata morda s seboj meritve? Primerjalna meritev na različnih lokacijah je zelo dragocena.

POLIKARP *čez hip* Nisva utegnila ... Bila sva zdoma ...

KA Da. Seveda.

Se namesti za predavanje.

Torej. Preden začnemo govoriti o vesolju – nečesa se je treba najprej zavedati. Vesolje je harmonično, ker ga je ustvaril Bog.

Človeški duši prija harmonije, ki so matematična razmerja. Toda približno, ne natanko: matematično popolne, božanske harmonije so za uho človeške duše razglašene. Kar je zares popolno, za nas ni popolno. Naša duša veruje v popolnost nepopolnega. Vsaka drugačna vera ji je naložena od zunaj in ne more biti nikdar pristna. Pristno človekovo izkustvo popolnosti je samo lepota; je to, kar je z onega stališča zmeraj nepopolno.

Edino en vzgib ima človeška duša, s katerim lahko stopi v stik z božanskim, to pa je želja po spoznanju, torej želja prvega greha. Svetoskrunstvo znanosti je naš edini stik s svetom

popolnosti božanskih zakonov. Zares popolno je spoznano popolno; človek ne more stremeti k popolnosti sami, temveč samo k spoznanju le-nje.

Bog je popoln in človek nepopoln. To je razumska ugotovitev; človekovo intimno, notranje gledišče je nasprotno. Teološki paradoksi so opis in skrivališče tega večnega boja. Večnega, ker gre za soočenje dveh dokaj enakovrednih nasprotnikov.

Od zunaj se z zelo nizkim zvokom razleže silovita detonacija, od katere vse zadrhti; spremlja jo močan blisk, ki jarko razsvetli prizorišče (morda celo piš – ali pa se je to le zdelo). Sledi še nekaj drobnejšega pokanja.

Ka prisluškuje v zunanji mrak.

Očitno vojna še ni čisto ponehala.

LUKAS Ne, res ne.

KA Kateri pa so to? Čez hip Ti veš, Simplici?

POLIKARP Ne vem, kateri so tokrat. Magister.

KA Saj. Vsakič so drugi, vrag vedi, kateri so. Čez hip Ja. Torej, kjer sem ostal.

Pogleda v papirje.

Glasba aludira na blagoglasje; vsebuje ga kot eno brezštevlnih možnosti, okrog njega se suče v korakih mnogoterih plesov.

Lukas slejkoprej visi Kaju z ustnic; za razliko od njega Polikarp začne počasi stopati okrog po sobi in si ogledovati opravo. Tuintam ga Ka pogleda malce v strahu, da ne bi česa polomil. Lukas zazna kakšnega od Kajevih pogledov, mu sledi in skuša z očmi ustaviti Karpa, a se mu ta v odgovor samo nemo reži.

Ne more ne aludirati na blagoglasje, saj bi bila potem zgolj brezličen hrup, tako brezličen, kakor se ga da samo slutiti, ko v globoki noči prisluškujemo v nebo in se od kraja, od onkraj nepredirno mehkega zidu temine, sliši zvok, ki v svoji enosti povzema, poleg vsega, tudi to.

Ne more več kot aludirati na blagoglasje, ker je ona sama, glasba, po sebi namig; pa ker je to, kar biva tam drugje, v drugem enem, onstran sipin v gladko moko namlete teme; ker je ona točka, kamor se opre šestilo, vbod, ki je tudi rana, boleča.

Zato bo v harmoniji sveta zmeraj zaznana napaka, zmeraj disonantni interval kakšne vrste; ker smo ustvarjeni, da jo želimo; zato, da moremo želeči.

Tako zgodba, vsaka zgodba, vsebuje privid pravične urejenosti, etične evfonije; vsebuje ga kot šum ozadja in kardanske gonilne gredi; in se zato nikoli ne konča, ne more se.

Jaz gledam lepoto nebesne geometrije z radostnim zanosom. Ko sem izračunal razmerja med tirnicami planetov, sem opisal en del nebesne harmonije. Dokazano sem se motil. A sem imel v zmoti vendar prav.

Katerokoli stvar premerimo, naj bo še tako nepopolna, le dovolj temeljito jo moramo premeriti, v nji bomo našli vsebovana razmerja vesolja. Napisal sem majhno razpravo o majhni šesterokotni snežinki. Vzorci v mikrokozmosu ne morejo ne govoriti o makrokozmosu; iskanje vzorcev je urejanje misli in vice versa. Zame pravijo, da zelo potrebujem tako urejanje, nemara se zato pečam s temi stvarmi.

Vesolje je harmonično, ker ga je ustvaril Bog, sem rekel; druga oblika iste trditve: vesolje je harmonično, ker tako malo vem o njem. Več vem, bolj je pomemben disonantni detajl. V teku misli odseva nedoumna geometrija sveta. Nepopolnost si prizadeva stopiti onkraj sebe, a zadnjega koraka v to smer ne more nikdar narediti. Na koncu umovanj nas čaka demon, čigar edino opravilo je, da nam mede umevanje. Proti temu nimamo orožja, edino naše orožje proti njemu je Bog. Da sploh kaj razumemo, je dokaz božjega obstoja!

A morda to ne drži; morda nas demon pita z utvaro, da smo razumeli, četudi nismo razumeli nič.

Oziroma: Bog nima nič proti, da odkrijemo skrivnost; le da ni potem nič manjša.

V sami besedi, ki to govori, je kal brezbožnosti, kakor je kal pobožnosti.

Se obrne k Lukasu.

Nestalno nebo, si rekel, Candide!

Harmoničnost je stalnost, po našem. Nebo je stalno in harmonično. Prižge se nova zvezda, nebo postane nestalno. Nestalno je nepopolno: nam pomeni nepopolno.

Nova zvezda. Če nebu vlada harmonija, je poglavitno vprašanje v podrobnostih, lahko rečemo: kako je harmonija temperirana. Ali nova zvezda ruši harmonijo neba ali jo nemara temperira? Je nestalnost izmik sveta ali člen stalnosti, katere pravil ne poznamo? Delež tolmača je tu velik: tanko uglaševanje harmonij šestih glasov.

Predah najde Karpa ob armilarni sferi. Izkoristi ga za to, da z nohtom plinkne po obroču, da zvonko zacinglja. Ka se nasmehne.

Zanima te zvenenje sfer, Simplici? Hotel sem, da bi bile uglašene v kvintah in kvartah, čez dve oktavi, ampak mojster zlatar je rekel: »Lahko rečt!«

Se posmeje.

In tako ...

POLIKARP Zlatar? Potem je to zlato?

KA še vedno smehljaje Medenina, Simplici. Kaj bi z zlato armilarno sfero, tudi če bi jo lahko plačal? Bila bi pretežka, obroči bi bili premehki in nenehno bi trepetal, da mi je ne ukradejo.

POLIKARP Aha.

Vprašujoč pogled Lukas. Lukas mu kaže, naj bo tiho.

A potem to ni tista reč, ki vsebuje skrivnost veselja?

KA zmeden Kaj?

POLIKARP O planetih, tisto.

KA Misliš moja platonska telesa? Precej neveden si za sholarja. Tudi tvoje izražanje ... Saj, novi časi.

POLIKARP Pardon. Temačno je tu notri.

Pokaže na drugo stran.

A tisto tam je?

KA *malce nervozno* Tisto, ja. Zdaj me pa ne moti več, Simplici. To je pomembno. Kje sem ostal?

Polikarp se počasi napoti proti pokazanemu predmetu. Še naprej se sprehaja okrog, a se vedno znova vrača h Kajeveemu telesu in se največ zadržuje pri njem.

Bere iz papirjev »Ključni uglasjevanja. Zvezda vodnica, zvezda kaznovalka, zvezda mera sveta in božje navzočnosti, zvezda sentimentalni sen. Zvezda grozna, zvezda prelepa, zvezda iz snovi, iz kakršne je zemlja, zvezda nebeška entiteta, zvezda sanjski dom ... zvezda domača, zvezda tuja in mrzla.«

Novih zvezd je bilo v minulih časih opaženih že mnogo. Zadnja med njimi dobrih dvajset let tega, tudi sam sem jo videl. Koliko je bilo poleg tistih, ki so opisane, še takih, ki se zapis o njih ni ohranil ali morda niso bile niti opažene! In torej, koliko jih še bo! Morda bo nekoč toliko novih zvezd migetalo, da jih nihče niti opazil ne bo več; morda jih bo toliko, da še noči ne bo, da bo svetloba skrila globino neba in bodo morali ljudje hoditi po temino globoko vase.

Ni dvoma, da nova zvezda napoveduje, v resnici bi bilo točneje reč: *zapoveduje*, določa. In ker je njen pojav zunaj navadnega, je tudi tisto, kar določa, zunaj navadnega. Od tod razširjeno mnenje, da nova zvezda pomeni katastrofo. Ko hoče človekova govorica pripovedovati o nečem, kar je »zunaj normalnega«, ima nekaj težav s koncepti.

Pri prejšnji zvezdi, tisti, ki sem jo sam videl, so poročali o strašnih spopadih v Afriki, v deželi, ki se imenuje Barbarija, v njih so bili ubiti trije kralji, po drugih tolmačenjih trije veliki magi, mogoče je to isto. Zdajšnja zvezda je neprimerno svetlejša in veličastnejša od tedanje, torej bi bilo mogoče misliti na še hujše in še bližje, bolj vsesplošno besnilo klanja in ljudožerstva.

Ko sem nekoč predavnimi leti, še mlad študent, učitelju opisoval svoje zadržke do napovedovanja – napačna napoved je slabša od nobene, mar ne! – kaj mi je odgovoril? »Napoveduj katastrofo.« Imel je prav. Katastrofa ima okrog sebe poseben obstret, ki jo perspektivno zveča. Tako je tudi pri zvezdah. In tu in tam enako je vprašanje, ali pripada obstret stvari sami ali opazovalcu? Je katastrofa – ker je razodetje najboljša manifestacija božje navzočnosti – želja našega očesa?

Iz tega nedvoumno sledi, da nova zvezda ne zapoveduje nujno katastrofe; da je to sicer zelo mogoče, je pa mogoče tudi drugo. Najslavnejši zgled tega drugega je pač rojstna zvezda našega Odrešenika. Upoštevajmo možnost nekatastrofičnega znamenja! Nemara je prišel čas zanj! Da!

Velik in zelo primeren dogodek bi bil, denimo, propad in konec islama. Ampak – mohamedanci še vedno obstajajo, bosta rekla. Seveda obstajajo. Toda kaj je konec? Od daleč se zdi konec le trenutek, iz bližine pa traja lahko več kot človeško življenje. Kdaj je konec nečesa? Takrat, ko je vse dopolnjeno, ali takrat, ko se začne odvijati neustavljivi proces? Morda se je nekje globoko v Arabije pušavi en mohamedanec spreobrn timer ali celo samo pomislil na spreobrn timer in ta neznatni dogodek bo neogibno – čez leto, deset, sto – privedel do konca mohamedanstva.

Lukas je čedalje bliže nekakšni negibni ekstazi. Polikarp v polmraku neslišno kroži po prostoru, si ogleduje (in otipava) stvari ter posluša-opazuje početje onih dveh..

V srcu pa se mi vidi verjetno, še bolj verjetno, da nova zvezda zaznamuje nekaj čisto drugega. Čez hip Selitev v novi svet. Čez hip V Ameriko, da. Med divjake. Ki pa gotovo ne bodo zmeraj divjaki. Pravzaprav se je to gotovo že začelo. Kot ono z mohamedanci. Kak divjak se je tam razdivjačil, je pa v odmev in ravnotežje nemara tostran eden več.

LUKAS Jaz sem poznal enega, ki je šel v Ameriko! Moj bratranec, ime mu je, ali mu je bilo, Karl! Čez leto je prišlo od njega pismo. Čudno pismo in težko je bilo iz njega prepoznat Bratranca. Druga dežela spremeni človeka. Pisal je o nekem naravnem gledališču. Ne vem, kaj je hotel reč.

KA Morda je hotel reči, da se theatrum naturae, alias theatrum mundi, seli onkraj morja. Theatrum pomeni prizorišče, a tudi kraj, kjer se gleda, in to v obe smeri.

Najti pomen tega, kar je tu spodaj, tukajšnjih stvari, dejanj, v zvezdah; v onem pomen tega: tu neumljivega v daljnem ali snu ali deželi sna Ameriki. Kot bi besede, ki jim v lastnem jeziku ne veš *določanja*, hotel brati po kitajsko; a vedeti je treba, da bo Kitajec tudi hotel razbrati, česar ne razume – nič bolj kot nas jih ne uboga pamet – po naše; in da si bodo prebivalci zvezd in lune razlagali pomen svojih početij gledaje proti nam; in ne bodo tu videnega razumeli nič, a zdelo se jim bo, da si jasniyo svoje s pomočjo oblakov našega; *dvomeče* edino prebivalci sna, ko gledajo semkaj –?

Napisal sem knjigo o pogledu iz dežele sna, o pogledu sanjanov, sanjanih. To je ta knjiga.

Pokaže.

Grmenje oddaljenih detonacij.

Mir!

Od vekomaj so zvezde pripomoček za vstop v um nedoumljivih: Boga, zlodeja, norca ... V resnici ni mogoče vstopiti v nikogaršnji um, vse so samo približki, razlika med približnim in točnim pa je ravno najbistvenejša, težko je ugotoviti, kateri infinitezimalni delec, denimo, norčevih misli ali dejanj nosi resnico, z drugimi besedami, katero nebistveno je bistveno. Pri Bogu naj bi bilo lažje, ker smemo domnevati, da nas ne zavaja iz norosti ali zlobe, če nas zavaja; toda ni lažje, ker ne vemo, ali tega ne počne zlodej, ki se izdaja za tisto, kar ni.

Astrologija ni nič prida in z njo ni mogoče nič napovedati. Astrologi so šarlatani. Zvezda določa, a naše oči so prešibke, da bi zaznale gibanje univerzuma, razen v predsmrtni zenici, kjer je čut odprt na stežaj, a je odprt samo še on, drugo vse zaprto. Jaz sem brljavec, ne vidim nič.

Skozi draperijo pogleda noter Katarinina glava.

KATARINA Ne verjemita mu. V resnici je najboljši, njegovi horoskopi so cenjeni od Švecke do Španje. Celo sultan je poslal odposlanca s prošnjo. To govori samo zato, da bi me jezil. Še dobro, da ljudje verjamejo njegovim napovedim in ne tistemu, kar sam pravi o njih. Od česa bi sicer živela, vaju vprašam? Bi jedla zrak, vaju vprašam?

KA Vi, mati, ne razumete nič. Potrebna je kontemplacija, ne pa hokus-pokus. Dolžnost učenjaka je, da je odkrit do sebe in drugih.

KATARINA Neumnosti trobezljaš. Tako kot se jim od mojih napojev bolj dvigne, če mislijo, da je imel hudič prste zraven, tako jim bo tudi zmeraj všeč, če bojo videli svoj pohlep in svojo pohoto zapisano na nebu, ne samo v svoji gnili duši.

KA Gospoda sta sholarja in ju zanima učenost, ne čarovni zvarki in babje čenče.

KATARINA Naredi, kar je treba, in podvizaj se, nimam s čim naložit ognja.

Izgine.

KA Ja.

Popazi na vrata, Simplici, če si tako prijazen, in je ne spusti noter, če se prikaže; sicer ne bomo nikamor prišli, prav nikamor ne.

Polikarp se ubogljivo postavi k vratom in ker je tam blizu Kajevo telo, ga med stražo dobro preuči; cela igra vidnega, pa celo tipalnega in vohalnega približevanja magičnemu predmetu.

Venomer nekaj hočejo ... Jaz sem zvezdemerec, zvezde kažejo pot mojim računom in računi kažejo pot zvezd in to je vse. Nisem eden od tistih šarlatanov in alkimistov, ki se šopirijo s svojimi takoimenovanimi iznajdbami, ko v resnici niso še nikoli nič iznašli, niti poštenega piva ne znajo zvariti, kaj šele zlato ... ampak znajo pa zato nekaj drugega zelo dobro: rovariti in spletkariti po tistih svojih katakombah ... tam so skrivne povezave, ne v njihovih formulah ... to mesto se še osemsto let ne bo izmotalo iz tega, kar so oni navozlali tam spodaj ... za večno, moj Ka, se boš zapletal v niti misli, ki se menjajo v dogodke in nazaj, dogodki v misli ... Snov v snov, ja, to so menjave ...

Blisk in detonacija spet.

To so oni, gotovo ... To znajo ... Ampak mene ne bojo prestrašili, ne!

Se nasmehne in pomolči.

Smo postali mi prisposoda sveta za naslednjih toliko let ... vendar, ali prisposoda lahko realno obstaja? Gotovo, z božanskega gledišča ... prav lahko smo drugo, neobstoječe, secundum comparationis! Kako bomo potlej kaj razumeli! Zato pa: da nečesa ne razumemo, je dober dokaz, da tisto obstaja. (Ni pa res, kar je rekel oni Be, mir njegovi duši, kakšno strašno plačilo za zmote! – da vse, kar izgovorimo, nekako tudi obstaja; prej bi bilo nasprotno.)

Z večanjem gmote spoznanj se večja gmota vprašanj, gmota nerazumljivega, gmota obstoječega; in najmodrejši bo spričo nje najbolj nebogljen; bo jetičen pisarček, zavarovalniški uradnik, ki brez konca prevaja, skuša prevajati, skrivnost vesolja v številke in jih vpisuje v rubrike ... in več bo vedel, več imel rubrik, manjša bo njegova vera, da lahko razume, da lahko tolmači znamenja; znal bo, a ne bo maral gledati v prihodnost, ker bo tisto, kar bo tam ugledal, strašno onkraj suše, ujme, vojske brezverske – in takrat bo zlodej, ki mede razumevanje, segel s svojo kosmato šapo naravnost v sredo vesolja –

Nov blisk in detonacija, malce šibkejša kot prejšnjikrat.

Kar pokajte. Zalega.

V soju Ka opazi, da se je Polikarp naveličal stati pri vratih in se je odpravil malo okrog po sobi.

Zaskrbljeno Raje pojdi nazaj k vratom, Simplici.

POLIKARP Takoj bom. Ta moment je ne bo, sem jo slišal it nekam drugam.

Ka malo skeptično odmaje z glavo. Čez nekaj hipov se Polikarp sam od sebe vrne na svoj stražarski položaj.

KA Začenja se naslednji cikel. Na sredi že, ob hemiciklu, bo moj naslednik-neslednik med temi stenami poznal neverjetno mnoge skrivnosti neba, a bo gledal le še v tla, kakor psoglavec, meril samo še zemljo, zemljemerec bo;

dognal, da z opisovanjem svojih nebesnih-zemeljskih meritev ne govori, ne reče drugega kot »ego, ego, ego«, »jaz, jaz, jaz« (kar je odtis božjega v nas in obenem poslednje bogokletje),

tuhtal, ali morda govorica po svoji naturi ne zna reči drugega;

in bo obrnil pogled in drugi hemicikel gledal le še vase in namesto na nebu v sebi iskal znamenja, ki bi mu ponujala pro-gnosis; (in imel druge like namesto platonskih teles, ki jih imam zdaj: in namesto spiralnih meglic, ki mi jih je našel moj novi teleskop, tisti z dvema konveksnima lečama, ki kaže vse obrnjeno, bo imel kako drugo spiralo: spiralo iz delcev materije, kjer je v najmanjšem zapisana skrivnost največjega);

in ker bo teritorij delovanja nov in takorekoč na dosegu roke, bo namesto stare razvil novo magijo, s katero bo dognanja in prognoze dopolnil, meneč, da lahko vpliva nanje; in bo strošil cikel za ugotovitev, da je globoko notri enako daleč kot visoko onkraj;

in slednjič sklenil, da znamenja vstopajo v pogovor le z drugimi znamenji, a če hočemo, da vstopajo v pogovor s sublunarnim svetom, moramo vmes natresti nekaj megle ali nemara one žametnoglادke moke iz teme –

Preveč govorim? Kot takrat, ko si ravno dovolj opit, da govoriš, kar si že kajkrat povedal; to dobro veš, ker nisi toliko pijan, da bi pozabil, dovolj pa, da si ne moreš kaj, da ne bi še enkrat, ker se ti zdi zelo pomembno, haha!

Govorimo, ker smo sredi nerazumljivega, toda ali zaradi govorjenja kaj več razumemo? Umnost tepca se ne zveže v govorico razodetja. In še dobro, da se ne, ker –

Nov blisk in detonacija. V blisku vidimo Polikarpa, ki že spet z velikim zanimanjem preučuje neustavljivo privlačnost Kajevega telesa; menda je vtaknil prst prav v sredo kopernikovskega osončja. Vidi tudi Ka, stopi bliže k njemu. Lukas ostane, kjer je bil, negiben v zamaknjenju.

Tebe res zelo zanimajo zvezdemerska orodja, Simplici.

POLIKARP Ta reč, magister ... kako se ji že reče ...

KA Telo. Moje telo. Platonska telesa.

POLIKARP Tudi to telo, telesa, niso zlata.

KA *ironično* Po tvojem bi moralo biti vse zlato? Hotel sem res, da bi ga naredili iz zlata, ampak so rekli, da ni dovolj denarja. Tako ga je dvorni rezbar naredil po mojem načrtu iz jesenovega lesa. Zanimivo, čeprav sem mu dal natančne podatke o dolžinah stranic in premerih krogel, mu je vseeno tu pa tam malenkost zmanjkalo ali pa ostalo, pa je malo pogoljufal, tako kot znajo mojstri. Ampak je vseeno v redu. *Z nasmeškom* Temperirano.

POLIKARP Deluje, hočete reč.

KA Kaj naj bi delovalo?

POLIKARP Skrivnost vesolja.

KA Skrivnost vesolja? Pač v platonske like prevedena razmerja med tirnicami planetov, pa še to je treba ... mislim, novejši izračuni mi kažejo, to je v zvezi z doživetjem popolnosti nepopolnega, kot sem ga opisal –

POLIKARP *kaže letvice telesa* Kaj pa je to, kar tu gor piše?

KA A, tisto ... Hebrejski in arabski izreki ... Rezbarju je postala stvar vseč, pa je rekel, lepo bi bilo, če bi bile te letvice tudi kako okrašene ... in sem mu pokazal izreke, ki govorijo o teh stvareh, približno ... Bolj za šalo pravzaprav ... Všeč mu je bilo ...

POLIKARP Izreki? Formule? Magične?

KA Magične formule? *Se posmeje* Hja! Kaj je sploh magično! Kaj je sploh formula!

POLIKARP *preudarno* Dve pravi besedi, postavljeni skupaj. Dve pravi besedi, postavljeni skupaj, lahko premakneta svet.

KA Dve pravi besedi postavljeni skupaj?

POLIKARP Ja.

KA *vedro* Dve pravi besedi postavljeni skupaj, to je prispodoba.

POLIKARP Kaj je?

KA Prispodoba. Reče eno, pove drugo.

POLIKARP Točno to.

KA Ti si filolog, Simplici.

POLIKARP *ponosno* Nekaj malega vem.

KA Lepo. Lepo.

Se vrne k mizi in Lukasu.

Ja. No torej. Ja. Kje sem ostal? Ja, kaj pomeni?

Prva možnost: dana so znamenja, vendar jih je zelo težko tolmačiti.

Druga možnost: Dana so znamenja, ki jih je zelo težko tolmačiti, kar pomeni, da je več tolmačenj pravih; to je takoimenovana svoboda.

Tretja možnost.

Se smeji, polista po neki knjigi, pokaže s prstom.

»Homer je bil astrolog.«

Se smeji.

Kaj je Heraklit mislil s tem?

Homer nič ne napoveduje. Slep je – gleda z očmi drugih, ne napoveduje, *pripoveduje*. Nekaj pove zraven.

To pomeni gledati z očmi drugih; zato so v starih pripovedkah slepi vidci, slep je Homer; jaz nisem slep – malo v tej smeri samo, brljav ...

Se posmeje.

Zakaj Homer?

Nasproti nerazumljivemu, ki nas obkoljuje, postavimo, nastavimo – kot vojsko? talca? žrtev? – najboljše, kar imamo, v upanju, da bo dovolj dobro ... vsaj če smo količkaj pametni ... in se ne zaletavamo v ono s kilavostjo svojih umovanj ...

Ne moreš reči – ta in ta stavek pomeni to in to; zajemaš pomene, ki ti govorijo o stvareh sveta, preteklih in bodočih in sedanjih; toda zajemaš in odbiraš jih, kako bi jih? samo na slepo.

Drugače nimaš upanja resnice. Drobec besedila, odmlat v času, ki se ti pokaže v uri zbranosti, je nova zvezda, ki zasije in odpre okence v nebo ...

Bere »In kar je vmes – elipse, vrzeli, izpusti, praznine, mrki – so oči astronomov; ti upadi svetlobe pomenijo za znanost porast v obilju, ti manki razsvetljujejo duše smrtnikov z najdragocenejšimi in najumetnejšimi podobami. O kakšen velik argument v hvalo sence, ki ga je treba priporočiti vsem ljudem!«

Tudi jaz skušam pripovedovati, a kako drobni in kako zmedeni so moji stavki! Je zvezd toliko, kolikor je besed v vseh govoricah veselja?

Vendarle vse, kar lahko izrečemo, nekako in nekje obstaja. Potem se Be ni motil in kazen je bila za resnico, ne za zmoto.

O vseh svetovih je mogoče govoriti le metaforično. Vse, kar izsanjamo, nekako in nekje obstaja.

Bere »Ponoči, ko ugasne vid oči, se vendarle dotikamo svetlobe.« V naravi stvari je neznano, mera neznanega je govorica. Vnaprejšnje vedenje, prognoza, je umik vesolja v govorico.

V naravi govorice je prepovedano: o nekaterem se ne sme govoriti. O tem govorimo s pomočjo vsega drugega.

Ko bi bilo mogoče o tem govoriti brez pomoči vsega drugega, bi tedaj govorica mogla vse izreči? Ne, tedaj bi onemela.

Razprava, pripovedka, igra, pesem so poskusi sistema.

Razlika med najboljšim in najslabšim astrologom ni v ugotovitvi – ugotovitev je dokaj malo in tako ali drugače ne morejo ne biti prave – temveč v razlagi: kdo zna preliti usodo v besede?

Bere »Praznoverje: Zli duhovi si priborijo vstop v človeka, ki pije iz nepopolne čaše.« Praznoverje je, da verujemo, kar je prazno, ničevno; a čaša, posoda, je govorica: morajo biti prave besede; da ujamejo sozvočje.

Besede se pretakajo druga v drugo, spreminjanje snovi. Čaša – je torej vendarle alkemistična čaša? A?

Noter pomoli glavo Katarina, seveda popolnoma drugje, kot straži Polikarp.

KATARINA Sine, zunaj je prokurist Wallenstein. Pravi, da je imel sanje in v njih te je videl kot ščurka.

Ka rabi nekaj hipov, da preklopi od svojega izvajanja k novim podatkom.

KA Kaj? Kdo?

KATARINA Prokurist Wallenstein. Sanje. Ti. Ščurek.

KA *zmeden* Ja. Ja. *Formalno* Trenutek potrpljenja vaju prosim, Candide in Simplicii.

Odide, izgine tudi Katarinina glava

POLIKARP *čez hip* Dobro, da je šel. Nisem več zdržal nakladanja, po glavi bi ga mahnil s tistimi njegovimi obroči.

LUKAS Meni je bilo pa –

POLIKARP Seveda. Pridigarski ceh. Sem mislil, da se boš razlezel od blaženosti. Zdaj pa vzemi tisto reč.

LUKAS Tisto ... telo? Od planetov? Zakaj?

POLIKARP Primi in nesi. Greva.

LUKAS Kam?

POLIKARP Že jaz vem, kam.

LUKAS Ukradel da bi ...? Čarovniku, cesarskemu ...!

POLIKARP Primi in nesi, hlapec!

Lukas po hipu oklevanja dvigne Kajevo telo, a spet zastane.

LUKAS Hotel sem še kupit ...

POLIKARP Prišparal sem ti nekaj cekinov.

LUKAS In niti horoskopa še ni naredil!

POLIKARP Jaz sem zadosti slišal.

LUKAS Kaj pa jaz?

POLIKARP Ti boš slišal od mene.

LUKAS Od tebe? Kako boš ti razložil, če niti ne –

Klofuta.

POLIKARP Je bila dobra razlaga? Nesi! Greva!

Lukas uboga. Polikarp mimogrede vzame še knjigo z mize. Odideta.

TRI

Ni več jesen, temveč je zdaj pomlad; sicer pa podoben prizor kot na začetku I.: popotniki, utaborjeni za noč. Nad ogenjčkom visi kotliček, v njem se nekaj kuha, temu nečemu in ognju streže Agata. Agata ne govori, ukvarja se s svojim opraviлом, ki ji ga nikoli ne zmanjka: prinese dračja, razpiha plamen, pomeša vsebino kotlička, doda v jed še kakšno sestavino. Razveže malho, vzame ven hleb kruha, kos sira, reže in deli moškima; postavi prednjo bučo pijače; vse to molče. Če kdaj le nima dela, sede malo stran od njiju in malo dlje od ognja in gleda v plamen s sledjo nasmeška na obrazu. Kdaj celo kaj popeva, brez besed, zaprtih ust. (Na kar Polikarp reagira s kretnjo, ki pomeni: kaj se je spet spomnila zmešanka; Lukas pa s pogledom strahu in žalosti.) Zdi se, da pogovora med moškima ne razume in je tudi ne zanima. Ima sicer včasih kretnjo glave, ki nakazuje, da ve ali sluti, da govorita o njej, a morda je to le varljiv vtis.

Res pa tudi onadva nikdar ne izrečeta njenega imena. Sedita in se pogovarjata, gledata in drezata v ogenj, jesta in pijeta. Za dekle se ne menita ali vsaj mislita, da se ne. Morda je to znak nekega človeškega zadržka – ali nasprotno, gledanja nanjo popolnoma kot na stvar; ali pri enem tako, pri drugem tako. A včasih se naključni, da se pogledi tudi srečajo. Polikarp jo pogleda redko; če jo, jo kot lastnik. Nasprotno jo Lukas pogleda večkrat, in to z opisano mešanico občutkov in nenavadnimi toni govora.

Z neba gleda nova zvezda. V njenem in ognja soju Polikarp preučuje znamenja, na gosto vžgana v letvice, ki oblikujejo kokon Kajevega telesa.

LUKAS Tista reč je nerodna ko vrag. Ne vem, zakaj jo morava vlačiti s sabo.

POLIKARP Vem jaz, ti pa molči in nosi. Splačalo se ti bo.

LUKAS Misliš postati še ti zvezdemerec ali kaj!

POLIKARP Postal bom nekaj boljšega.

LUKAS Ja, kaj pa?

POLIKARP Kaj bi človek rad bil? Bogat.

LUKAS S tistim kosom lesa?

POLIKARP E, moj butelj. V njem je skrito zlato.

LUKAS Se mi je zdelo, da je nekam težek. Zakaj ga potem ne prežagava, vzameva zlato ven in –

POLIKARP Skrito na ta način, tepko, da se les spremeni v zlato. Kdor zna, lahko to naredi.

LUKAS *razočaran* Aja. In ti znaš.

POLIKARP Ja.

LUKAS In kako se to naredi?

POLIKARP Z ognjem, ne!

LUKAS To vsi vejo, da alkimisti čistijo snovi z ognjem. Če bi bilo to vse, bi lahko vsak delal zlato. Tudi če je ta reč prava, ni zadosti.

POIKARP Je.

LUKAS Moraš imet tudi izreke.

POLIKARP Seveda.

LUKAS Kaj seveda? Boš rekel, da jih imaš?

POLIKARP Ja.

LUKAS Vraga imaš.

POLIKARP Moraš imet odprta ušesa in pamet, ne samo buljit v luno kot ti. Sicer pa, menda ne misliš, da ti bom povedal. Neumen kot si, bi gotovo kje kaj sčvekal. Zate je dovolj, da veš: to stvar se splača nosit. Ima čudežno moč, če povem tako, da boš razumel.

LUKAS *čez hip* Če bi bila stvar res tako dragocena, je ne bi imel zvezdemerec kar tam, vsem na očeh.

POLIKARP Vsem na očeh je najbolj skrito.

LUKAS *čez hip* Če veš, kako se naredi, zakaj ne narediš tega?

POLIKARP Ti bi rajši nosil zlato kot les?

LUKAS Zlato lahko stolčeš v kepo, ne bo tako nerodna reč kot to.

POLIKARP Težka pa.

LUKAS Po tvojem bo toliko?

POLIKARP Seveda.

Nekaj hipov premolka. Lukas si ogleduje Kajevo telo.

LUKAS Vseeno bi lahko počakala, da bi nama povedal do konca, kar je mislil. Mogoče bi bilo še več vredno kot –

POLIKARP Meni je zadosti povedal. Ti pa ne bi bil nič na boljšem, tudi če bi ga poslušal celo zimo.

LUKAS Razumem. Po tvojem ne ve nič takega, kar bi se splačalo slišat.

POLIKARP Nasprotno. Pameten je tvoj makakus. Vedeževalci so sploh pametni. Znamenje sem, znamenje tja. Lahko pomeni nekaj, lahko nekaj drugega. Vsak razume, kar mu paše.

LUKAS To se pravi, da prodaja prazen čvek in v resnici nima pojma o skrivnostih sveta.

POLIKARP Kako da ne. Ampak prave stvari obdrži zase.

LUKAS Katere prave stvari?

POLIKARP Bogve katere. Zlato. Zlato ni pripomoček za menjavo, zlato je njena resnica. Kaj misliš, da je vse to govorjenje o nespremenljivem, stalnem, resnici? Zlato je nespremenljivo, stalno, zlato ne laže, zlato je resnica. Zlato je v žlahti s smrtjo in z nesmrtnostjo. Zato ubijamo zanj, ne? *Čez hip* Nekaj filozofije sem se nalezal. *Čez hip* V bistvu sem se tudi jaz naveličal ubijati. Namreč, do zlata se da prit bolj udobno. Obstajata predvsem dva odlična načina: alkemija in trgovina.

Lukas se je zagledal v Agato, ki tega ne vidi; kot še kdaj.

Ki je tudi neke vrste alkemija. Menjava snovi. Iz nežlahtnih naredi zlato. To sem ugotovil pri tvojem makakusu. Obisk je bil zelo koristen.

LUKAS To misliš, da dela zvezdemerec. Vari zlato in vara ljudi s svojimi horoskopi, ki niso drugega kot laž.

POLIKARP Kdor je pameten, mu ni treba lagat. Dovolj je povedat tako, da noben ne razume. Bedaki zijajo, pametni kasira. To dela makakus. In ko bo imel dovolj zlata, jo bo stegnil v Ameriko.

LUKAS V Ameriko? Zakaj pa v Ameriko?

POLIKARP Nisi slišal, kako je govoril o Ameriki? Tam so odprte možnosti.

LUKAS Možnosti, da se lahko bodeš z divjaki.

POLIKARP Kdor ima zlato, se mu ni treba bost z njimi. Lahko pa trguje. Ni takih divjakov, da ne bi hoteli trgovat, samo pravo robo jim moraš ponudit.

LUKAS čez *hip* Alkemija, kot jo ti razumeš, ne temelji na raziskovanju, ampak na kraji. In tvoja trgovina ne pomeni, da ni več ubijanja, samo drugim si prepustil, da to opravijo namesto tebe.

POLIKARP Pač take vrste alkemija. Sploh, nekako je treba dobit začetni kapital. Naj ga sanjam ali kaj? Sklatim tvojo zvezdo z neba dol? Sicer pa, ti, ki rad govoriš o usodi, tu se lepo vidi, kako so zvezde naklonjene trgovini in podjetnim ljudem.

LUKAS Ne moreš do zlata z nečisto mislijo. Do resnice z lažjo in prevaro.

POLIKARP Pravljica. Svobodo rabiš za to, ne svetniške glorijske.

LUKAS In svoboda je to, da kradeš in goljufaš.

POLIKARP Trguješ, delaš.

LUKAS Delaš, da so drugi ogoljufani in okradeni.

POLIKARP Za vsak posel sta potrebna dva. Izbereš, si rajši ta ali ta.

LUKAS Ne moreš kar tako žonglirat s temi stvarmi. To je povezano z usodo.

POLIKARP Usoda ni nekaj, kar je nekje zapisano in čaka, da prebereš. Usodo prebereš tako, da jo narediš.

LUKAS In če ne moreš? Kako veš, da je tisto res, kar misliš ti, ne tisto, kar mislim jaz?

POLIKARP Preprosto. Kar mislim jaz, nekaj koristi, kar misliš ti, pa nič. Zato je tisto, kar govorim jaz, res, tisto, kar govoriš ti, pa babja jamrarija. In zato sem jaz gospodar, ti pa hlapec.

Malo premora. Agata začne popevati.

POLIKARP Kaj ta smrklja že spet cvili. *Proti Agati* Ti! Ti, ja!

Traja nekaj hipov, da ona ugotovi, da kliče njo.

Nehaj pet!

Agata ga gleda pohlevno brezizrazno.

Nehaj!

Pokaže: si z dlanjo zapre usta.

LUKAS Nekaj ima lahko tudi ona od življenja.

Agata se vrne k svojim opravkom in ne poje več.

Polikarp mirno obdeluje svoj kos kruha. Lukež čuti nepremagljivo željo, da bi pogledal Agato, in grozo pred tem, da bi jo pogledal. Nastane nekaj vmes: pogleda, odvrne pogled.

POLIKARP Se ti dopade, a.

LUKAS Pridna je.

POLIKARP Vajena delat. Dobra žena bi bila. Če boš kdaj iskal ženo, si najdi tako. Delavno in mutasto.

Lukas ne odgovori.

POLIKARP *se zareži* Ti bi kar to, ne? Ne bo nič. Ta je za druge namene. Čez *hip* Sicer pa je tudi brez ficka. Če jemlješ ženo, je dobro, da ni čisto brez ficka.

LUKAS Ni brez ficka. Zlato ima, samo da si ji ga ti pobral.

POLIKARP Se pravi, je brez ficka. Če sem jo šel iskat, je nisem zato, da bom dajal zlato stran, ampak da ga po možnosti še kaj dobim.

LUKAS Zločin na zločin. Ubil si ji očeta ...

Klofuta.

POLIKARP Kdo je koga ubil!

LUKAS Pobral njeno zlato ... Pa ti še ni zadosti, zdaj jo hočeš prodat tisti čarovnici!

POLIKARP Ne vem, kaj je tako težko razumet. Sam si silil k makakusu, ne? Hotel si zvedet, kaj pomeni tista zvezda? No, in si zvedel. Makakus je rekel: klanje in ljudožerstvo.

LUKAS Ni tako rekel!

POLIKARP Točno tako, in rekel je, grad Čejte na Slovaškem, krvava grofica Bathory, se pravi, sva naredila po njegovih napotkih: šla sva iskat smrklo in zdaj jo peljeva tja.

LUKAS Zvezdemerec je vse tisto, o klanju in ljudožerstvu in še sploh o krvavi grofici, govoril tako, mimogrede, sploh ni rekel, naj narediva to, kar zdaj delava!

POLIKARP Prerokovanja je treba raztolmačiti. Takega preroka, ki bi ti jasno in glasno rekel, naredi to, naredi ono, ne bi nobeden resno jemal.

LUKAS To govoriš zato, da lahko tolmačiš njegove besede, kot tebi paše!

POLIKARP A ja, in ti, a ti mogoče tolmačiš njegove besede tako, kot tebi ne paše? Vsak po svoje.

LUKAS Vsak po svoje, ampak če so tolmačenja nasprotna, kdo določi, katero je pravo, po katerem se je treba ravnati?

POLIKARP Vidiš, to je pametno vprašanje. Odgovor je: gospodar. Tisti, ki ni gospodar, pa posluša in uboga in naredi tako, kot mu gospodar ukaže.

LUKAS *odkimava* Ljudi lahko preslepiš z besedami, usode ne moreš. Usoda na koncu poskrbi za pravico. S takimi dejanji sprožiš ... nekaj, kar bo tebe samega stalo življenja.

POLIKARP Česa ne poveš. In kdo bo orodje pravične usode? Si že nabrusil nož?

LUKAS *osupel* Ne, jaz ne ...

POLIKARP Hahaha!

Med smehom lopne Lukeža po plečih. Lukas se zgrbi in se celo kislo nasmehne. Nekaj premolka.

LUKAS Ne bi bilo bolj pametno, da jo obdrživa pri sebi? Jedačo pripravlja, streže nama ...

POLIKARP Ne bo nič. Cekinčki so cekinčki. Cekinčki se ne pokvarijo, ona pa bi se prej ali slej naveličala to počet. Z ženskami je nasploh tako, če še tako paziš nanje, postanejo široke in kaj boš potem z njimi? Za vojsko niso, prodaj jih pa tudi ne moreš več.

LUKAS Jaz bi pazil, da se to ne bi zgodilo.

POLIKARP Hahaha! Ti boš pazil nanjo, ja, ki je imaš že zdaj polne oči, da ne rečem še kaj! Vse tvoje usmiljenje je samo to, da bi jo rad povaljal. Ravno to te najbolj žre, da ti ne pustim, ker mora bit devica.

LUKAS Koliko let pa ima. Otrok je še.

POLIKARP Dozdaj se ne spomnim, da bi bila leta kdaj ovira.

LUKAS To je drugo!

POLIKARP A ja, oprosti, seveda, tvoji nameni so čisti kot studenec. Namenil si se it po Avguštinovi poti. Najprej razuzdanec, potem svetnik.

LUKAS Ne, svetnik ne bom nikoli –

POLIKARP Vidiš: ker ne moreš bit ne eno ne drugo, si lahko samo tisto, kar si: hlapec.

Malo premolka.

LUKAS Pa kar tako vpričo nje se pogovarjava o tem ... Kako je to grozno.

POLIKARP Zakaj grozno, itak nič ne zastopi in kar je še bolj važno, ne zna nič povedat.

LUKAS Kot ko se ljudje vpričo živali pogovarjajo, kako jo bojo zaklali, in žival gleda in vsak trenutek bolj razume ...

POLIKARP In ko vse razume, je vseeno, ali razume ali ne razume.

Se smeje. Eden Lukasovih okrnjenih pogledov proti Agati.

LUKAS Jaz ne morem verjet, da je res mutasta. Nič taka ni, kot so mutci, oni bolj malo zastopijo, ponavadi so tudi gluhi, nasploh nekam tumpasti ...

POLIKARP Tudi ti si tumpast, ki nisi gluh in tudi mutast ne. Na žalost.

LUKAS Ona ... zmeraj takoj ugame, kaj mora narediti!

POLIKARP Ni težko uganiti. Zakurit, skuhat, pospraviti, hoditi naprej.

Vendar je tudi samemu že prišla misel kot Lukasu, a ne mara priznati niti sebi, kaj šele hlapcu. Po hipu premolka.

Ti pazi, da slučajno ne ugame še kakšne tvoje želje. Že res, da ne zna povedat, ampak ...

LUKAS čez hip Mogoče samo zato ne govori, ker ne razume našega jezika. Sčasoma bi se naučila.

POLIKARP Ne bi se ne. Tudi po njeno sem jo nagovoril, pa ni nič odgovorila. Mutasta je.

LUKAS čez hip Se spomniš, ko si mi takrat rekel ... takrat, takoj po ... saj veš ...

Polikarp ga strmo pogleda.

... ko sem te prepričeval, da greva ponjo ... da je čarovnica, da me je uročila na daljavo?

POLIKARP In?

LUKAS Če je res? Čarovnica? Kar naprej se mi zdi, kot da nekako, ne vem, kako, vseeno razume ...

POLIKARP *renché* Normalno se obnašaj in ne bulji ves čas vanjo.

LUKAS Tudi če gleda proč ... Nekaj posebnega je.

POLIKARP Za posrat. Ti govedo si se res zatrapal v smrklo.

LUKAS Sploh ni v tem stvar. Če je čarovnica –

POLIKARP Povedal sem ti že in ti povem še enkrat, ker si očitno pozabil: čarovnic ni.

LUKAS *prepadeno* Ampak po tistem si ...

POLIKARP Ni jih!

LUKAS Kako se pa potem dogajajo čarovnije?

POLIKARP Sploh se ne.

LUKAS Če pada toča ali se skoti tele z dvema glavama –

POLIKARP Pač pade toča ali se skoti tele z dvema glavama. Kakšne čarovnije je tu treba? Včasih je tako, včasih je drugače.

LUKAS *čez hip* Matematikus po tvojem tudi ni čarovnik?

POLIKARP Ne.

LUKAS Kaj pa tole?

Pokaže Kajevo telo.

POLIKARP Ja, kaj je s tem?

LUKAS Skrivnost vesolja! Kaj je to drugega kot čarovnija?

POLIKARP Kakšna čarovnija! To je znanost. Naravoslovje. Ti ne ločiš čarovnije od znanosti.

Malo premolka.

LUKAS Če imaš zlato ... če ga boš imel ... kaj je potem treba še tamalo prodajat?

POLIKARP Pameten človek ima več želez v ognju.

Malo premolka. Lukas gleda obzorje.

LUKAS Zvezda je napovedala katastrofo.

POLIKARP Drek je. Zvezda je napovedala, da bova bogata.

LUKAS In če je grofica ne bo hotela?

POLIKARP Če je ne bo hotela, potem bomo videli naprej. Ampak vem, da jo bo hotela.

LUKAS *čez nekaj hipov skorajda zase* Če je res čarovnica, potem ne bo dovolila tega.

POLIKARP *naveličan odmahne* Kaj se sploh pogovarjam s tabo. Kot da bi kamnu tamle razlagal. Ali pa frajli mutasti tumpasti.

Agata pristopi malo bliže. Podoba je, da ji je nerodno.

AGATA Jaz ... malo ... razumem, kaj govorita.

Izgovarja nekoliko okorno; tempo njenega govorjenja je tudi sicer vseskozi počasen. Osupel molk.

POLIKARP Kaj!

LUKAS Kako – razumeš?

AGATA Precej dolgo že ... potujemo ... poslušam, se pogovarjata. Vidva ... precej govorita.

Precejšen premolk. Lukas je od razburjenja, da lahko govori (bi lahko govoril) z ljubljanim bitjem, sam skoraj izgubil dar govora. Polikarp najprej osupel, potlej po mrščenju sodeč poskuša razumeti, kaj se pravzaprav dogaja.

AGATA A zdaj pa ... ne rečeta več?

LUKAS Zakaj nisi – že prej povedala?

AGATA Nisem vedela začet. Zamudiš trenutek, vsak naslednji je slabši.

LUKAS *malo proti nji, malo proti Karpu* Sem ti rekel! Tako hitro in prav razume, kaj mora narediti! To je čudež, da se je tako naučila po naše; to je znamenje, ki –

Polikarp je za silo prišel k sebi.

POLIKARP Molči, teslo!

LUKAS Ne bom molčal zdaj ... Zakaj bi moral molčat?

POLIKARP Zato, ker sem ti ukazal!

Klofuta.

Nekaj ti bom povedal, govedo. To ni nobeno znamenje in še manj je čudež!

LUKAS Kaj pa je potem?

POLIKARP Prevara! Sleparija!

LUKAS *osupel* Čakaj malo. Kdo pa bi naju sleparil? In zakaj?

AGATA Pospravim, vidva tačas pogovorita.

POLIKARP Nikamor! Da se ne premakneš!

Agata poslušno obstane. Polikarp nekaj štorasto krčevito gestikulira proti sebi in okoli sebe, za kar se spotoma izkaže, da so znamenja križa. Govori hlastno.

Ona ali pa kdo drug z njeno pomočjo. Lahko bi bil makakus. Lahko bi bila tista njegova hudičeva mati. Lahko bi bil sam Švarckobler.

LUKAS Kako Švarckobler, če pa je –

POLIKARP Si ga dobro pospravil? Globoko zakopal? Obtežil s kamni?

Lukas strmi.

Najbrž si ga samo zavlekel v grmovje! Čez *hip* Najbolj verjetno pa – smrklja je čarovnica, v primernem trenutku naju misli začopati, oziroma predvsem mene, ti pa bi hlapčeval naprej, ko si že uveden v to obrt.

LUKAS Nisi rekel, da čarovnic ni?

Klofuta, ki se ji Lukas izogne.

POLIKARP Molči!

LUKAS Če bi to hotela, kaj bi šla nama pravit? Lažje bi bilo zanjo, če midva ne bi nič vedela!

POLIKARP Kaj ti veš, kakšne hudičeve spletke so to! To je treba ugotovit!

Križi se zgostijo.

Ugotovili bomo takoj!

Se zasukne proti Agati in se izprsi kot sodnik oz. preiskovalec.

Pridi sem, ti!

Agata poslušno pristopi.

Kdo te pošilja?

AGATA Vidva sta me prišla iskat –

Polikarp ji prisoli klopoto, da komaj obstane na nogah.

POLIKARP Misliš še naprej lagat?

AGATA Ne lažem, prišel si po svobodni volji –

POLIKARP Ha! O svobodni volji najraje govorijo tisti, ki znajo tihinjsko vplivat nanjo! To je dokaz!

LUKAS Kakšen dokaz, človek božji –

Klopota tudi njemu.

POLIKARP Ti molči, ki si sam pod vplivom peklenskih sil in tepec in hlapec brez lastnega mnenja! *Agati* Priznaj!

AGATA Kaj priznam?

POLIKARP Da si čarovnica in delaš na komando peklenskih sil.

Agata molči. Polikarp nekaj hipov tuhta. Nato presenetljivo mirno.

POLIKARP Ne rečeš nič. Na žalost nimamo tu naprav, ki vzamejo besede hudičem in jih vrnejo resnici! Moramo bit zadovoljni s tistim, kar je pri roki!

Si odpne opasač in zamahne po Agati. In še enkrat in še. Ona se ne poskuša braniti, samo včasih nakaže nagoni gib roke v zaščito obraza.

LUKAS Nehaj, se ti meša?

POLIKARP Hočeš še ti, hlapec?

Res zamahne tudi v drugo smer; nato Agati.

Priznaj!

Udarec.

Zakaj si ostala z nama in nisi pobegnila! Zakaj!

Udarec.

AGATA Kaj pa bi?

POLIKARP Tako ti meni, lajdra smrkava? Prisluškuješ in se delaš neumno?

Metodični udarci, Agata zleze na tla, udarci se nadaljujejo.

Lukas prepaden gleda, ne ve, kaj bi, nato zarjove.

LUKAS Pa kdo jo bo hotel, če jo boš čisto zmrcvaril!

Našel je pravo, kajti Polikarp zastane, pomisli in pobesi roko s pasom.

POLIKARP To imaš pa prav.

AGATA čez hip iz svojega kupa Kam grem? Če ne vidva, me dobijo drugi. Ne bo boljše, mogoče slabše.

Ta argument je Polikarpu prepričljiv.

POLIKARP čez nekaj hipov Tako ... Potem ... *Lukasu zmagoslavno* Ha! Vidiš! Jaz sem imel prav! To je usojeno! To!

Nekaj hipov premolka. Lukas zgrbljen molči; nato plane pokonci.

LUKAS *kriči* Ne! Ne! Ni usojeno!

POLIKARP Usojeno. Zvezda je povedala! Klanje in ljudožerstvo! Hahaha!

LUKAS Ne!

Potegne bodalo in zabode Polikarpa.

POLIKARP Lej ga hlapca –

Lukas mu z eno roko zamaši usta, z drugo ga besno še nekajkrat zabode. Polikarp pade, premolk. Agata dvigne pogled iz svojega pretepenega skupka.

AGATA Ubil si ga.

Malo premolka.

LUKAS Preden sem pomislil, sem storil.

AGATA Zaslužil je smrt. Bil je kaznovan.

Agata vstane. Ne zdi se, da bi ji bil brutalni tepež prišel hudo do živega.

Usoda ga je kaznovala.

LUKAS Jaz sem ga pravzaprav hotel z bogat z usodo. Jaz ... rad sem ga imel. V resnici sem ga pa okrog priesel, bolj kot je on kdaj koga, zmamil sem ga v pogubo!

AGATA Usoda je tako hotela.

LUKAS Če je usoda hotela, naj moj gospodar umre, kaj mu ni zavalila skale na glavo, kaj je bilo treba mene mešat zraven, da sem ostal krvav in pohabljen!

AGATA Usoda je zelo varčna. Nikoli ne stori v dveh dejanjih, kar lahko opravi v enem.

LUKAS Hočeš reč, hotela je ...

AGATA Da postaneš gospodar.

LUKAS Postal pa sem hlapec brez gospodarja.

AGATA Ne bodi malodušen. To se bo spremenilo.

LUKAS Misliš?

AGATA Ja.

LUKAS Če sem pa pravkar videl, da niti usodi ne moreš zaupat.

AGATA Ne gre za zaupanje. Ne moreš je dognat.

LUKAS Tebe je poslala, da me zmami kdove kam.

AGATA Nikamor, da sam nočeš.

LUKAS *čez hip* Čeprav je usoda udarila z mojo roko, je to, kar sem storil, vendarle zločin.

AGATA Seveda.

LUKAS On je bil poln zločinov – ko sem ga ubil, sem jih vzel nase. To pomeni, zdaj jih imam vse.

AGATA Moč ni, bit brez greha, temveč jih nosit.

LUKAS *čez hip* Si mi ti ukazala, naj ga ...?

AGATA Nisem. *Čez hip* To je vseeno.

LUKAS Jaz jih ne morem nosit.

AGATA Lahko.

LUKAS Ubil sem gospodarja. Če si je še tako zaslužil smrt – ubil sem sebe s tem.

AGATA Oživel si. Zdaj si ti gospodar.

LUKAS *živčno* Čigav, tvoj?

AGATA Tudi.

LUKAS Ne morem bit gospodar. Morilec sem.

AGATA Morilec je lahko prav dober gospodar. *Čez hip* Na umoru je marsikaj osnovano. Umor je dejanje.

LUKAS Dejanje! Je edino pravo dejanje samo umor?

AGATA Eno od takih je gotovo.

LUKAS Kako ti vse to veš?

AGATA Ne vem. Zdi se mi.

Nekaj hipov premolka.

Zdaj boš hotel, da sem kot tvoja žena.

Ni jasno, ali je to strah ali nemara predlog.

LUKAS Ne!

AGATA Kaj pa?

LUKAS Ne vem.

AGATA Me pelješ h grofici?

Ni podoba, da bi spraševala zato, da bi kaj zvedela. Samo on tega ne utegne slišati, ker mora dognati odgovor.

LUKAS Ne.

AGATA Kaj pa?

LUKAS Ne vem.

AGATA *čez hip* Se me bojiš?

LUKAS Ja. bojim se te.

AGATA Ni treba.

LUKAS Vseeno se.

AGATA Jaz grem zdaj s tabo, kamor rečeš. Imam samo tebe.

Malo premolka.

Poberi mu zlato.

Lukas se kot v rahli omotičnosti skloni k mrliču, vendar se ustavi.

LUKAS Ne morem se ga dotaknit.

Agata pristopi in odreže Karpu mošnjo izza pasu.

AGATA Tako.

Položi mošnjo poleg Lukasa, ki pa je ne pogleda, boji se je.

Bil je močen človek. Zdaj moraš bit ti močen človek.

LUKAS Ne morem.

AGATA Hočeš, da ga odvehem proč.

LUKAS Ne, nočem. Jaz ga bom odvehel.

AGATA Ti si odvehel mojega očeta. Tega jaz odvehem. Ti si gospodar, jaz pospravim.

Prime mrliča pod pazduhama in ga vleče proč. Precej se muči, kajti mrlič je velik in težek, ona pa drobna. Lukas je ne gleda, strmi nekam proti obzorju, najbrž gleda zvezdo. Potem odmota Kajevo telo; ga postavi predse; nato še knjigo, jo tudi položi predse. Gleda predmeta, kot bi čakal, da bosta spregovorila. Pobere knjigo, jo odpre, gleda vanjo, vendar se ne zdi, da bere. Nemara niti ne zna več brati. Odloži spet knjigo. Pobere Kajevo telo, si ga ogleduje, nato gleda skozenj ogenj, s prsti gre po nenavadni pajčevini platonskih teles.

Agata se vrne.

Zdaj sva sama.

LUKAS Kam si ga dala?

AGATA Ni važno, kam. Ne pride nazaj.

Malo premolka.

LUKAS Ti si čarovnica.

AGATA Nisem.

LUKAS Jaz ga nisem hotel ubit. Ne bi mogel. Nikoli ne bi. Ti si me pripravila do tega.

AGATA Pripravila. Bil si pripravljen. Nisi mu prerokoval?

LUKAS Tisto ni bilo prerokovanje.

AGATA Nikoli ni. Ne koristi vedet, kaj se bo zgodilo, če ne veš, na kateri brezštevilni način. Tega ne veš nikoli. *Čez hip* Ljudje ne sprejmejo radi odgovornosti za dejanja, prelagajo na bogove in zvezde. Ampak bogovi so lenobni, ne marajo za ljudi delat. *Čez hip* Nestalno nebo govori samo o menjavi. Zvezda slabi, vidiš? Ugasnila bo.

LUKAS Spodbudila je svoj delež klanja in zdaj ugaša.

AGATA Če se ne bi hoteli klat, se ne bi zaradi zvezde.

Malo premolka.

LUKAS *kaže napise na Kajevev telesu* Ti znaš prebrat, kaj to piše?

AGATA Teh črk ne poznam.

LUKAS Misliš, da je v tem res skrito zlato? Skrivnost menjave? On je rekel, da ima magične formule. Mora bit to, kar je vžgano na teh prečkah in obročih. Ne more bit drugo kot to.

AGATA Zdel se je tebi zelo pameten, ne?

LUKAS Ja.

AGATA Zakaj?

LUKAS Ne vem. *Čez hip* Znal se je odločit. *Čez hip* Mogoče zato, ker je bil hudoben. *Čez hip* Misliš, da se bo res spremenilo v zlato, če ga dam v ogenj?

AGATA Možno. Poskusi.

LUKAS Če res nastane zlato?

AGATA Jaz ga nesem.

LUKAS Ne boš mogla.

AGATA Bom, bom. *Ponosno* Si videl, kako sem odvelkla njega?

Lukas strese z glavo, ne mara poslušati o tem.

LUKAS Ti misliš, da bo nastalo?

AGATA Ne vem. Ti bi rad, da bi nastalo?

LUKAS Ne vem.

AGATA Potem boš vedel. Kar daj.

Previdno kot dete v zibko položi Kajevo telo v ogenj. Gledata kot otroka vsesana v čarobno moč plamena.

LUKAS Še bolj kot zlato me zanima, ali je res – to, mislim, skrivnost vesolja, planetov ...

AGATA Skrivnost menjave.

LUKAS Čeprav, če imava veliko zlata, lahko greva v Ameriko.

AGATA To ni odvisno od zlata. Eni grejo ponj. Čeprav, zna bit, ga tam ni lažje dobit kot tu. Način je isti. Rop – menjava. *Čez hip*. Pri tem in tem zmeraj nekaj ostane, kar ne gre v račun in se ne da zares pojasnit. Položiš veliko morje med kar je bilo in kar bo. Samo nikoli ni dovolj veliko. Morje pa vendarle.

Malo premolka.

LUKAS Ko ogenj oblizuje to čudno telo, se mi zdi, kot da se prikazuje duša, neka neznatna duša.

AGATA Najbrž zato zažigajo čarovnice.

LUKAS Ti si res čarovnica, ne?

AGATA Mogoče. Ne vem.

LUKAS *čez hip* Zdi se mi, da se spreminja v zlato.

AGATA Mogoče.

Gledata.

LUKAS Prhni.

AGATA Ja.

LUKAS *čez hip* Sesulo se je.

AGATA Ja.

LUKAS *čez hip* Misliš, je zgorelo zato, ker tisto o zlatu sploh ni res, ali zato, ker sem naredil kaj narobe?

AGATA Ne vem.

LUKAS Veš. Ti si vedela, da bo preprosto zgorelo.

AGATA Zakaj preprosto? Ne veš, v kaj je zgorelo. Da naj se spremeni v zlato, tako si mali človeški um predstavlja in želi popolnost. Razmerja, ki določajo telesu obliko, obstajajo kot prej.

LUKAS Vnaprej si vedela, da bo zgorelo. Vnaprej si vedela, da ga bom ubil. Ves čas si naju razumela, od prve ure. Ti zmeraj veš, kaj se bo dogodilo in kako. Ti si čarovnica.

AGATA Jaz nisem nič.

LUKAS Zakaj obstajajo čarovnice?

AGATA Ker obstaja bolečina.

LUKAS Hočeš reč, potem je bog pravičen?

AGATA Ni pomembno, ali je pravičen ali krivičen ali sploh kakršenkoli.

Nekaj hipov premora.

LUKAS Misliš, da tudi divjaki v Ameriki vidijo novo zvezdo?

AGATA Še zmeraj misliš na Ameriko.

LUKAS Pove tudi njim, da bomo prišli? Ali jim pove kaj drugega? Mogoče, naj grejo oni sem?

AGATA Taka zvezda sporoča kakor sanje. V hipu je vse razločno, vse veš, čez hip pa nič več. Potem sledi tolmačenje, tu se zatakne že pri opisu. Da opišeš nekaj hipov sanj, je treba ure pripovedovanja; na koncu opis ni dober – že to, da je predolg. Noben sam človek ne more raztolmačiti.

LUKAS Kaj pa naj?

AGATA Najboljše čakati naslednjih sanj, da razložijo prejšnje. Sposodiš si cekin, da vrneš onega, ki si ga dolžan; tako naprej, obrneš ogromno cekinov in tvoj dolg je zmeraj poravnan razen tistega edinega cekina.

LUKAS Ampak da vrneš sposojeni cekin, rabiš več kot cekin, dolžan si zmeraj več. In nekega dne ne najdeš več nikogar, ki bi ti posodil.

AGATA Zvezde niso bankirji. Prižge se nova zvezda in menjava steče. Na koncu si res za enega na slabšem, a cena je nizka, zato da si vse življenje ravnal vprašanja kot stare žeblje.

LUKAS Ne bova šla v Ameriko. V svoje kraje te bom peljal. Majhna dežela namesto velike dežele.

AGATA Vojna je.

LUKAS Vojna se bo končala in začela se bo naslednja.

AGATA Prav. Zamenjala sva za vračanje. *Čez hip* Še knjigo imava. Vrže v ogenj? Vidi, kaj bo?

LUKAS Kakšen naslov ima, znaš prebrat?

AGATA Znam, to so navadne črke. *Bere* »Somnium.«

LUKAS Veš, kaj pomeni?

AGATA Ne. V ogenj?

LUKAS Nesla jo bova s sabo. Lahko nekoč nekdo prebere. Če telo opisuje zvezde, je knjiga mogoče sanjska.

AGATA Sanje zmeraj govorijo o vračanju, kamorkoli greš. Tako tudi zvezda. Nebo je zmeraj nestalno. Ljudje hočejo, da je stalno, ker jim preveč znamenj dela strah. Ampak znamenj vidiš samo toliko, kot moreš videt. Koliko pomenov vsak dan ugasne, ne da jih kdo sluti.

LUKAS *čez hip* Res ugaša.

AGATA Ja. *Čez hip* Pogasiva ogenj?

LUKAS Ja.

Posipata ogenj s prstjo.

Hočem, da si kot moja žena.

AGATA Ja.

LUKAS Ves čas že to hočem. Od zmeraj.

AGATA Vem.

Konec.